UNIV. BIBLIOTH.
✻ 1910 ✻
HELSINGFORS.

JOHANI AHO

DOMEN

SKÅDESPEL
I TRE AKTER

Öfversättning från finskan
af
HOLGER NOHRSTRÖM

HELSINGFORS
RODERSTROS & Co FÖRLAGSAKTIEBOLAG

JUHANI AHO

DOMEN

SKÅDESPEL i TRE AKTER

Öfversättning från finskan af

HOLGER NOHRSTRÖM

HELSINGFORS
SÖDERSTRÖM & Co FÖRLAGSAKTIEBOLAG.

JUHANI AHO

DOMEN

JUHANI AHO

DOMEN

SKÅDESPEL I TRE AKTER

ÖFVERSÄTTNING FRÅN FINSKAN

AF

Holger Nohrström

HELSINGFORS
SÖDERSTRÖM & C:O FÖRLAGSAKTIEBOLAG

HELSINGFORS
AKTIEBOLAGET LILIUS & HERTZBERG
1908

PERSONERNA:

HANNA LINDH, född von Falck.
YRJÖ, hennes son.
AILI, hennes dotter.
EDVARD LINDH, guvernör.
HILDA LINDH, hans hustru.
POLISMÄSTAREN.
REKTOR SAARINEN.
PESONEN.
TILDA.

Handlingen försiggår i en residensstad. Tiden ofärdsårens mörkaste skede före 1904.

FÖRSTA AKTEN.

Hos guvernör Lindh. Ett rum i andra våningen. Nya möbler af smaklös dussintyp. Till höger ett skrifbord med telefon. Till vänster en soffa och ett bord med stolar. Tvänne dörrar till höger, och till vänster en dörr och ett hörnfönster, genom hvilket man har utsikt öfver ett vinterlandskap i morgonbelysning: en småstad med en åldrig stenkyrka, omgifven af rimfrostklädda björkar. Ur husens skorstenar stiga hvita rökpelare rakt upp i luften.

I fonden en öppen dubbeldörr, som leder till en korridor. Från denna en trappa till nedre våningen.

En brasa brinner i kakelugnen.

PESONEN, en äldre man, klädd i länestyrelsens vaktmästarlivré, framtar ur en diger portfölj bref och handlingar, som han lägger på bordet till höger.

TILDA, en medelålders tjänarinna, sköter om brasan.

PESONEN.

Hvilkendera packen var nu till guvernören och hvilkendera till länestyrelsen?

TILDA.

Det ser man väl af adresserna.

PESONEN.

Kan så vara, kan så vara, men hvem blir nu för tiden klok på dem. Alla dagar samma spektakel. Inte för att man förr begrep sig så mycvet på den svenskan heller, men bokstäfverna voro nu ändå de samma . . . Ja, ja, nya tider, nya seder . . . Det är väl ändå så, att den här mindre packen är till guvernören och den större till länestyrelsen.

TILDA.

Undrar just, hur många angifvelser där må vara igen. Frun säger, att det kommer högar af dem hvarje dag.

PESONEN.

Här är ett bref till guvernörskan.

Räcker det åt Tilda.

TILDA.

Det ser ut att vara från unga herrn i Helsingfors. — Till guvernören skrifver han ju aldrig mera. Och inte fröken heller. — Ja, ja, de vilja ju inte heller mera bo under samma tak som han. De kommo ju inte ens hem till julen. Att också ni, Pesonen, gamla hederliga karlen, kan sitta på hans kuskbock och köra honom länet rundt för att tvinga pojkarna till uppbådet.

PESONEN.

Inte skulle man nu annars, om inte för den där pensionens skull — när man redan snart i trettio år skött den här sysslan och under så många guvernörer . . . Ja, nog var det också otur, att det skulle bli ett sådant här regemente just när tjänstetiden håller på att ta slut.

Med ett förstulet ögonkast på Tilda.

Men också Tilda tycks ju stanna kvar i tjänsten.

TILDA.

Jag har redan sagt upp mig.

PESONEN.

När då?

TILDA.

Just nu, när jag var inne hos guvernörskan. Inte täcks man mera stanna i det här huset. Flytta måste man både för sin egen skull och för andras skull. På torget hälsa ju ens bekanta inte mera på en, — kasta bara i förbifarten efter en skällsord: »Bobrikoffs handtlangares handtlangare». Handtlangares handtlangare! — Och det skall jag få höra, jag, som har »Fria Ord» och allt!

PESONEN.

Se, jag höll alldeles på att glömma . . .

Drar fram ett kuvert ur stöfvelskaftet.

TILDA.

Nå, se här ha vi dem!

Läser.

Här får han skäppan full igen! Det är ord och inga visor . . . vill ni höra?

PESONEN.

För Guds skull, stå inte här och läs . . . Gå nu åtminstone ut i köket.

Tilda läser fortfarande.

Som man inte också annars skulle vara i fara. Huru var det inte i går! När vi åkt ett stycke förbi tullen, så kom en sten susande mot kuren. Den kunde lika lätt ha träffat den som satt på kuskbocken. En annan gång går det nog så. Men på honom där inne i kursläden går det ingen nöd. Ja, den som ännu skulle stå ut den här vintern!

TILDA.

Hör, hvad de säga här . . .

PESONEN.

Tst . . .

Går.

FRU LINDH, ett blondt, medelålders fruntimmer med blida, sorgsna drag träder in i rummet, morgonfrusen, med en sjal öfver axlarna.

FRU LINDH.

Kölden håller i sig. Tilda får späda på brasorna i alla rum.

Ser på termometern.

Trettio grader. — Nu kommer tåget, bullret hörs ända hit.

Vänligt till Tilda.

Hvarför vill Tilda egentligen flytta och lämna sin gamla plats?

TILDA.

Svarar icke.

FRU LINDH.

Och midt i året?

TILDA.

Nog vet guvernörskan hvarför. Det har ju nog många gånger varit tal om den saken.

FRU LINDH.

Någon har naturligtvis öfvertalat Tilda till det.

TILDA.

Det har inte alls behöfts. Jag vet nog själf hvad jag gör.

FRU LINDH.

Kanske Tilda ändå litet betänker sig, innan Tilda afgör saken.

TILDA.

Jag har redan betänkt mig.

Går.

GUVERNÖR LINDH, en medelålders man med glest hår, redan litet skallig, träder in genom bortre dörren till höger, går fram till bordet och öppnar sin post. Hans uppträdande bär prägeln af undertryckt nervositet, och ett uttryck af misstänksamhet varsnas i hans blick.

TILDA.

Bär in teköket och ställer det på bordet framför soffan.

LINDH.

Till Tilda.

Man brukar säga godmorgon.

TILDA.

Godmorgon.

Går.

FRU LINDH.

Sysslar vid bordet.

Hon har sagt upp sig.

LINDH.

Och hvarför, om man får lof att fråga?

FRU LINDH.

En smula bittert, med en suck.

Antagligen af samma orsak som alla andra vändt oss ryggen.

LINDH.

Med ett tvunget skratt.

Jaså, pigorna med! Utmärkt! Det står väl påbjudet i deras »medborgerliga katekes», kan jag tro. Roligt att se, huru lärdomarna falla i god jord.

Ringer i telefon.

Polismästaren, var så god. — Hallå. Det är guvernör Lindh. — Var så vänlig och gå till kasernen och tag reda på, hvad bataljonschefen i morgon vid uppbådet — — jaså, ni har redan varit — — En liten promenad genom staden förbi lyceet — bra, det är nog tillräckligt. Kom sedan upp till mig. — — Jaha, det är bra.

Ringer af.

FRU LINDH.

Som med ett uttryck af ogillande lyssnat till samtalet.

Men är det verkligen nödvändigt att anlita rysk hjälp?

LINDH.

Det finns en uttrycklig befallning att anmäla för vederbörande militärbefäl, när uppbådet vidtar. Jag kan väl inte hindra dem att marschera hvar och när de behaga.

FRU LINDH.

Där får folk igen vatten på sin kvarn. Allt lägges naturligtvis dig till last.

LINDH.

Och det är mig så innerligen likgiltigt, att tvärtom allt som från det hållet yttermera kan påbördas mig snarare är mig hjärtligt välkommet. Jag tror att det rent af skulle bekomma mig illa, om jag inte finge mig till lifs min dagliga portion af smädelse och förtal.

FRU LINDH.

Huru skall väl en gång allt det här sluta?

LINDH.

Har genomögnat ett bref och kastar det på bordet.

Det slutar väl så, att jag en vacker dag blir skjuten. Och då är ju allt godt och väl. Det rätta triumferar och ondskan har fått sin välförtjänta lön.

FRU LINDH.

Men Edvard, hur kan du säga så?

LINDH.

Då skulle ju också jag bli en martyr och dyrkas som ett helgon.

FRU LINDH.

Jag ber dig, sluta . . .

LINDH.

Återtar brefvet.

Det här skall väl föreställa »en sista varning»: »Afgå eller dö!» Det upprepas nu för tredje gången. För hvarje gång är det skrifvet med allt större bokstäfver.

FRU LINDH.

Har du ingen aning om från hvem det kan vara?

LINDH.

Nej, men det får man väl i sinom tid veta — åtminstone du.

FRU LINDH.

Edvard, jag förstår inte hur du har hjärta . . . Kan det verkligen bereda dig ett nöje?

LINDH.

Efter en stund.

Du har fått bref, ser jag.

FRU LINDH.

Karl har förändrat namn.

LINDH.

Nå, hvad har jag då äran kalla min herr son — ifall våra vägar någon gång skulle korsas?

FRU LINDH.

Han kunde ändå ha låtit bli det.

LINDH.

Det var väl det säkraste för honom. Det fordras mod att nu för tiden bära namnet Lindh.

Bryter fortfarande bref och korsband.

Här finns mera af samma sort. Sannerligen modigt folk de där konstitutionella: anonyma hotelsebref, osignerade smädeskrifter i den underjordiska pressen! »Förrädare!» — »Usling!» — »Edvard Andrejevitsch!» — »Din broders blod ropar!» . . . och så vidare, och så vidare . . .

Öppnar ett kuvert, ur hvilket faller »Fria Ord». Genomögnar bladet och läser upp rubrikerna.

»Uppbåden och olaglige innehafvaren af guvernörsämbetet i — — —» . . . »Titulus Lindh och kommunernas böter» . . .

Kastar skriften på bordet.

Det kan jag ännu begripa, att våra här hemma opererande krypskyttar inte gärna rita sina bomärken i de pilar de afskjuta, men det lindrigast sagdt förvånar mig, att de där transmarina skribenterna, som befinna sig i allsköns säkerhet där borta, på några få undantag när inte våga sätta ut sina namn. Hvad ha väl de att frukta? De äro ju i godt förvar i moder Sveas skyddande sköte.

FRU LINDH.

Borta vid tebordet. Med ryggen åt Lindh.

Alla äro inte där.

LINDH.

Sade du något?

FRU LINDH.

Nej, ingenting.

LINDH.

Ära, ryktbarhet, martyrgloria — de äro minsann inte att beklaga! Och lika godt som de lefde här, lefva de nu där — på det finska folkets bekostnad.

FRU LINDH.

Vänder sig om.

De som inte med en penni bidragit till de landsförvisades underhåll, ha inte heller rätt att fordra räkenskap af dem.

LINDH.

Jag har inte gjort det. Och dessutom! Ingen har varit här och anhållit om bidrag; föga nog hade våra pengar ens tagits emot. — För resten skall det väl nog en gång visa sig, hvem det sist och slutligen är, som gifvit mest och offrat mest. Så-å, till och med Tilda har nu ansett det riktigast att lägga in om afsked. Anhåller hon kanske också om lifstidspension?

Gäspar och skrattar nervöst.

FRU LINDH.

Du har återigen sofvit illa?

LINDH.

Kan inte säga att jag sofvit illa, då jag inte sofvit alls.

FRU LINDH.

Häftigt.

Inte heller jag har sofvit, — inte en enda lugn natt har jag haft sedan det förfärliga hände.

LINDH.

Har hela tiden befunnit sig i starkt upphetsad sinnesstämning. Kastar papperen på bordet och går häftigt fram till sin hustru.

Men det var ju inte jag som förvisade honom. Huru många gånger måste jag säga dig, att det inte var jag som förvisade honom!

FRU LINDH.

Men du gjorde inte heller något för att förhindra det.

LINDH.

Och hvad skulle väl jag som landssekreterare och tjänstförrättande guvernör ha kunnat företaga, då befallningen kom från högsta ort. Hvad

tror du jag hade förmått uträtta? Saken var så mycket ömtåligare som den rörde min egen bror.

Går tillbaka till skrifbordet

Och efteråt har man ju nog sett hvad som blifvit resultatet af alla medlingsförsök. Mauri kan lika litet som någon annan af de landsförvisade tänka på att komma tillbaka så länge han envist vägrar till och med att uttrycka sin önskan att återvända. Det är ju helt enkelt löjligt, absurdt att så till ytterlighet vidhålla det passiva motståndets idé, att man af farhåga för hvarje sken af undfallenhet inte ens anser sig kunna begagna sig af tillåtelsen att resa till Sverige, utan rent af tvingar vederbörande att, mot deras vilja, sända en till Ryssland. — Hvem kan väl uträtta något för en sådan — tjurskalle, må jag säga?

FRU LINDH.

Om vi också inte hade kunnat annat, så kunde vi ändå ha nekat att taga emot den här tjänsten — strax därpå.

LINDH.

Häftigt.

»Vi . . . vi . . .» Hvarför säger du alltid »vi»? Det är jag som bär skulden, jag, som är synda-

bocken. Du är ju fullkomligt oskyldig, ren som nyfallen snö. Fri från allt, fri att gå — att lägga in om afsked som Tilda.

FRU LINDH.

Lugnt.

Du vet ju nog, att jag trots allt hvarken kan eller vill lämna dig.

LINDH.

Med en axelryckning.

Ja, ja.

En stunds tystnad.

FRU LINDH.

I dag är det ett år sedan de fördes till Vjatka.

LINDH.

Säg inte »sedan de fördes», utan »sedan de ville fara». De skulle aldrig ha förts dit, om de gjort som de andra och gått i landsflykt. Men Hanna von Falck måste naturligtvis vara ett strå hvassare än alla andra. För hennes man gick det inte an att underkasta sig ens så mycket som »von den» eller »von den», som funno det klokast

att fara till Sverige. Hon skulle till Vjatka! Det tog sig ståtligare ut, det var mer imponerande.

FRU LINDH.

Midt i natten grepo de honom, midt i natten släpades den lungsiktige mannen af gendarmer och poliser till stationen och placerades i en halfkall vaggon. Det var trettio graders köld då liksom nu. Och huru månne det var på andra sidan gränsen, där borta . . .

LINDH.

Det här är ett helvete! Jag står ej mera ut med det! Om du inte har något annat att säga mig, så lämna mig i fred. Lämna ändtligen det här. Jag kan inte mera göra någonting åt saken . . . hvad som skett har skett.

Längre paus.

FRU LINDH.

Vill du inte ha te?

LINDH.

Nej tack . . . eller kanske ändå. Tack.

De dricka under tystnad sitt te.

LINDH.

Har försökt behärska sig och tändt en cigarr.

Du säger att ingenting blifvit gjordt. Jag kan emellertid underrätta dig om, att mycket blifvit gjordt, till och med mera, än man någonsin kunnat fordra af o s s. Alla krafter ha satts i rörelse. De ledande i Helsingfors, samma män, som fått sina fönster inslagna och sina husväggar nedsmutsade, som man kallat skurkar osh fosterlandsförrädare, ha till det yttersta begagnat sitt inflytande för att mildra sin gamle väns öde. Saken har nu avancerat så långt, att Mauri, om han vill, när som helst kan bege sig därifrån — antingen till utlandet eller hem.

FRU LINDH.

Men det har naturligtvis uppställts villkor som han inte kan gå in på?

LINDH.

För att få bege sig utrikes behöfver han ingenting annat än anhålla om tillåtelse därtill. Så mycket måste han gifvetvis ändå göra. Hvad åter hans hemkomst beträffar, så skulle hans ställning här bli ungefär densamma som en krigsfånges, det vill säga, han finge mot hedersord vistas inom ett bestämdt område. Mauri får, om han det önskar,

slå sig ned på sin svågers egendom i Tavastland med villkor att han inte öfverskrider kommunens gräns.

FRU LINDH.

Gladt.

Men däruti borde ju inte ligga något förödmjukande!

LINDH

Om också han själf skulle taga sitt förnuft till fånga och se saken så, så kommer Hanna ändå aldrig att göra det. Och vare det deras ensak. Man har gjort hvad man kunnat. Mer kan ingen fordra. Men nu må de inte mer komma och pråla med sin martyrkrona. Nu kommer den att förefalla skäligen matt och mer likna en narrhufva.

FRU LINDH.

Har Mauri redan blifvit underrättad?

LINDH.

Ja, redan för två veckor sedan afgick ett bref till honom rörande saken.

FRU LINDH.

Från dig?

LINDH.

Ja.

FRU LINDH.

Efter en stund.

Du tycks känna dig tillfredsställd med hvad du gjort, utan att fråga efter resultatet. Jag kommer aldrig att få lugn och frid här i världen förrän jag vet, att de kommit tillbaka, det är för mig hufvudsaken — hvems förtjänsten är, det är mig likgiltigt.

LINDH.

Du förstår väl, att det här är en sak, som tills vidare måste stanna oss emellan.

PESONEN träder in.

PESONEN.

Där ute står ett fruntimmer som ber att få tala med herr guvernören.

LINDH.

Sade ni inte henne, att det ännu inte är min mottagningstid?

PESONEN.

Jo, men hon bad mig fråga, om det inte ändå var möjligt.

LINDH.

Hvem är det?

PESONEN.

Hon sade inte sitt namn.

LINDH.

Och Pesonen kände henne inte?

PESONEN.

Åtminstone inte på rösten. Hon är svartklädd och har en tät slöja för ansiktet.

LINDH.

Bed henne stiga in.

PESONEN går.

FRU LINDH.

Edvard, du måste taga dig i akt för sådana där mystiska främlingar, som inte uppge sitt namn. Jag går emot henne.

LINDH.

Var nu inte barnslig.

FRU LINDH går likväl mot dörren.

Hilda, du gör mig till ett åtlöje.

Lindh har likväl rest sig och ställt sig bakom sitt skrifbord.

HANNA inträder, sorgklädd, med ett tätt flor för ansiktet.

LINDH.

Med hvem har jag den äran —?

HANNA.

Kastar slöjan tillbaka. Hon är mörklagd, med markerade, tärda drag. Uppträder afmätt och med värdighet.

LINDH.

Hanna!

FRU LINDH.

Hanna! Är det möjligt?

Skyndar emot henne för att omfamna henne, men Hanna räcker henne endast sin hand.

Men tar du inte af dig?

HANNA.

Kallt.

Tack, men kanske ni ursäktar — jag måste genast gå igen. Jag har ett brådskande ärende till herr guvernören.

FRU LINDH.

Du har således verkligen kommit tillbaka! — Hvad jag är glad. — Och — Mauri? Har också han kommit?

HANNA.

Han? Ja, på sätt och vis . . .

FRU LINDH.

Verkligen? Han har — ni har således —? Edvard —!

HANNA.

Guvernören har tydligen inte fått mitt telegram?

LINDH.

Nej, jag har inte fått något telegram. Jag har varit på resor och kom hem först sent i går kväll. Underrättade ni oss om er ankomst?

HANNA.

Ja.

LINDH.

Verkligen. Jag kan inte säga, huru det glädder mig . . .

HANNA.

Jag underrättade er om att Mauri var död.

LINDH.

Död?

FRU LINDH.

Död? Mauri? Herre Gud! . . .

LINDH.

Dog han under resan?

HANNA.

Under resan? Nej, där borta.

FRU LINDH.

När dog han?

HANNA.

Den tredje. — Jag nämnde dessutom, att jag anländt med Mauris lik till Valkeasaari, men att gendarmerna hindrade mig att fortsätta.

FRU LINDH.

Med ett utrop.

De tilläto dig inte att föra honom öfver gränsen? . . . Edvard!

LINDH.

Det var i sanning . . . men det var kanske . . .

FRU LINDH.

De förbjödo det! Få då de landsförvisade inte ens som döda återvända? Men Lyly fick ju hemtas —?

LINDH.

Det var kanske just därför . . .

HANNA.

Förbudet var inte absolut. Man sade mig, att det kunde upphäfvas, ifall jag skaffade mig vederbörligt tillstånd.

FRU LINDH.

Stackars Hanna . . .

LINDH.

Hanna telegraferade väl genast till hans excellens?

HANNA.

Till hvem?

LINDH.

Jag menar till generalguvernören.

HANNA.

Ah, till Bobrikoff? Nej, det gjorde jag inte. Man upplyste mig nämligen om, att jag bara hade att utverka tillstånd af guvernören för det län, till hvilket jag ämnade föra den aflidne, och därför telegraferade jag hit.

LINDH.

Forskande.

Var det på gendarmernas uppmaning?

HANNA.

Ja, eller rättare sagdt på stationsinspektorns. Jag talade inte med gendarmerna.

LINDH.

Liksom förut.

Men således ändå på uppmaning af gendarmerna?

HANNA.

Ja. — Men då jag inte fick något svar och jag inte visste, hvarpå det berodde, så reste jag hit med första tåg.

LINDH.

Synes tänka på något annat.

Som sagdt, jag har varit på resor . . .

FRU LINDH.

Och du måste lämna Mauri där?

HANNA.

Jag hade intet val.

FRU LINDH.

Och hvar är han?

HANNA.

Vagnen växlades in på ett sidospår bakom ett vedskjul.

FRU LINDH.

Edvard, ring genast upp till telegrafkontoret! Du måste ögonblickligen telegrafera till gendarmerna i Valkeasaari. Gör det, gör det nu strax!

LINDH.

Går oroligt af och an.

Naturligtvis . . . men inte kan det ske per telefon.

FRU LINDH.

Men annars dikterar du ju ofta dina telegram i telefon!

LINDH.

Gör bakom Hannas rygg en varnande åtbörd.

Det är således meningen, att han skall begrafvas här?

HANNA.

Det var hans önskan att bli jordad i familjegrafven vid sidan af sina barn.

LINDH.

När skulle jordfästningen komma att äga rum?

HANNA.

Så fort jag fått förbudet upphäfdt. Det var min afsikt att genast resa tillbaka, om möjligt med nästa tåg.

FRU LINDH.

Ser på sitt ur.

Ja, du hinner godt med 10,45 tåget.

HANNA.

I så fall kunde jag vara här redan i morgon, om vagnen med kistan får följa med posttåget. Stationsinspektorn trodde att det godt kunde gå för sig, ifall han finge veta af det litet förut.

LINDH.

I morgon . . ?

FRU LINDH.

Men Edvard, hvarför skyndar du dig inte att sända af telegrammet?

LINDH.

Tyvärr kan jag inte göra det utan vidare.

FRU LINDH.

Hvad menar du?

LINDH.

Det står inte i min makt.

FRU LINDH.

Men gendarmerna sade ju, att ditt tillstånd var nog.

LINDH.

Gendarmerna visste synbarligen inte, eller låtsade inte veta, att för sådana fall som detta utfärdats ett sekret cirkulär till landets guvernörer.

HANNA.

Med ett leende.

Man har således förutsett till och med sådana fall som detta?

LINDH.

Efter demonstrationerna vid Lylys begrafning ha vi fått befallning att framdeles vid liknande tillfällen göra anmälan hos generalguvernören.

HANNA.

Bereder sig att gå.

Guvernören kan alltså inte göra något i saken utan att vända sig till generalguvernören?

LINDH.

Som vandrat af och an, rört vid telefonen, men åter hejdat sig, stannar framför Hanna.

Beklagligtvis kan jag inte . . .

FRU LINDH.

Men om han vägrar, Edvard?

LINDH.

Med en axelryckning.

Hvem vet . . . kanske . . . knappast ändå.

FRU LINDH.

Du kan mycket väl ignorera cirkuläret. Du kan ju skylla på, att då gendarmerna bara fordrade din tillåtelse . . . du kan förklara . . . mycket väl kan du göra det . . . att du tog för afgjordt, att de anmält saken för generalguvernören.

LINDH.

Med undertryckt otålighet.

Men om det förhåller sig så, då är det ju inte heller någon fara för att generalguvernören skulle göra svårigheter. Det här är bara en formalitet, som jag ändå inte kan underlåta att iakttaga.

FRU LINDH.

Du behöfver inte vara så nogräknad. De förstå ju nog, att saken är brådskande — och dessutom gäller det ju din egen bror.

LINDH.

Så mycket större skäl har jag att följa gifna order.

HANNA.

Jag vill ingalunda bereda herr guvernören några obehag. Jag ber bara att få veta, ungefär huru länge ni tror att svaret från generalguvernören kan låta vänta på sig?

LINDH.

Ja, det har till och med händt, att svaret på brådskande tjänstetelegram inträffat inom en half timme. Men i det här fallet beror det naturligtvis på, om hans excellens . . . om generalguvernören ser sig i tillfälle att svara omedelbart.

HANNA.

Vågar jag anhålla att så snart svaret anländt få del af innehållet.

LINDH.

Naturligtvis. Hvart får jag sända det?

HANNA.

Jag vet inte. Månne barnen ännu bo kvar i det gamla hemmet?

FRU LINDH.

Ja, de bo där.

HANNA.

Till fru Lindh.

I så fall vore jag tacksam, om det sändes dit.

LINDH.

Ni skall få det så fort som möjligt.

Går.

FRU LINDH.

Får jag inte bjuda dig en kopp te?

HANNA.

Tack, men jag tror jag måste gå nu.

FRU LINDH.

Kunde du inte vänta på svaret här?

HANNA.

Öfverraskad.

Här . . ?

FRU LINDH.

Kanske kommer det omedelbart. Vill du inte hvila dig en stund inne hos mig... du ser så trött ut.

HANNA.

Tack, men... Jag måste råka barnen... och dessutom rådgöra med dem om hvad jag skall göra, ifall svaret blir nekande.

FRU LINDH.

Det är inte tänkbart. Inte en gång af Bobrikoff kan man väl vänta sig något sådant.

HANNA.

Hvarför inte också detta?

FRU LINDH.

Nej, det är inte möjligt. Du kan vara lugn. Han kan inte — redan för Edvards skull.

HANNA.

Jag går nu ändå.

FRU LINDH.

Bittert.

Förlåt, att jag bad dig stanna... jag hade glömt... du föraktar mig naturligtvis, du, liksom alla andra.

HANNA.

Än du själf då? Jag förstår inte, rent ut sagdt jag förstår inte, huru du kan stå ut med det här?

FRU LINDH.

Jag har inte kunnat lämna honom... men... tusen gånger hellre vore jag i Vjatka än här...

Är nära att brista i gråt.

HANNA.

Vänligare, en smula vekare.

Kära Hilda... Men säg mig, då du nu själf tog saken till tals... huru gick det riktigt till att ni kom in i det här huset... efter allt hvad som händt... kunde du inte förhindra det?

FRU LINDH.

Jag? Jag har ingenting förmått... jag förstår honom inte, jag känner inte mera igen honom. Han säger, att det var hans plikt, hans fosterländska plikt att taga emot tjänsten... annars hade det kommit en ryss. Du känner ju till det där: »rädda hvad som räddas kan». Det är nu det, ja...

HANNA;

Och hvad har han räddat?

FRU LINDH.

Ja, hvad? . . . Vi blefvo för resten knappast tillfrågade. Vi voro utsatta för påtryckning från alla håll. Det var partiets vilja, ledarenas önskan. Länets bästa fordrade det, fosterlandets lycka, finskhetens sak.

HANNA.

Skarpt.

Också finskhetens?

FRU LINDH.

Ja, någonting sådant var det . . . Man lär till och med ha hotat honom med, att han inte skulle få behålla sin förra tjänst, om han inte tog emot den erbjudna. Hvad vet jag. Jag vet ingenting annat än att sedan vi drogo in i det här huset ha alla — också våra egna barn — vändt oss ryggen.

HANNA.

Efter en stund.

Säg mig, har Aili ännu sin plats i skolan? Hon skref att hennes ställning var hotad.

FRU LINDH.

Jag har åtminstone inte hört att hon skulle fått afsked, men nu för tiden vet man ju ingenting

med säkerhet. I skolrådet har Edvard lagt sig ut för henne... men som sagdt, man kan aldrig veta, hvad morgondagen för med sig.

HANNA.

Och... och Yrjö? Går han ännu fri?

FRU LINDH.

Jag har inte hört att han skulle ha blifvit häktad — så vidt jag vet har det ännu inte skett.

HANNA.

Ännu? Det har således varit fråga om det?

POLISMÄSTAREN inträder. En uppkomlingstyp. Försöker spela officer.

POLISMÄSTAREN.

Åh, verkligen. Hvilken angenäm öfverraskning! Ni här, fru rektorska? Det gläder mig på det högsta att se er.

HANNA.

Ger honom öfver axeln en föraktfull blick. Gör min af att gå.

POLISMÄSTAREN.

Jag hoppas, att rektor Lindh befinner sig efter omständigheterna väl.

FRU LINDH.

Han är död.

POLISMÄSTAREN.

Åh, är det möjligt! Jag beklagar sorgen. Min forna lärares öde har alltid djupt smärtat mig.

HANNA.

Verkligen?

POLISMÄSTAREN.

Jag ber om ursäkt, men då jag senast hade äran sammanträffa med fru rektorskan, uppfyllde jag endast min plikt som tjänsteman, en plikt så mycket smärtsammare för mig, som det gällde min ärade och afhållne forne lärare. Men jag kunde inte handla annorlunda, huru gärna jag än det velat.

FRU LINDH.

Skulle ni verkligen ha velat . . ?

POLISMÄSTAREN.

Allt försiggick i laga ordning. Hvad mig beträffar, så kunde jag inte annat. Jag gjorde bara min plikt.

FRU LINDH.

Men er plikt kräfde väl ändå inte, att ni skulle lägga beslag på rektorskans privata korrespondens?

POLISMÄSTAREN.

Fru guvernörska, allt har blifvit återställdt till herr Yrjö Lindh, oaktadt han därvid kränkte mig i utöfvandet af mitt ämbete på ett sätt, som, om det gällt någon annan än mig, hade haft till följd hans ögonblickliga häktande.

FRU LINDH.

Om ni söker guvernören så är han inne i sitt arbetsrum.

POLISMÄSTAREN.

Alldeles, fru guvernörska, och jag ber att få påpeka, att jag infunnit mig på hans uttryckliga kallelse.

Bugar sig och går in till Lindh.

FRU LINDH.

Åh, sådana där förskräckliga människor måste jag se hvarenda dag.

HANNA.

Du är verkligen inte afundsvärd, stackars Hilda. — Du underrättar mig således genast... kanske kommer du själf?

FRU LINDH.

Ja, det lofvar jag. Med det allra första!

Följer Hanna till dörren. Återvänder och sysslar vid tebordet, tills hon hör Lindh och polismästaren närma sig, då hon aflägsnar sig.

POLISMÄSTAREN.

Såsom jag redan hade äran framhålla, så förefinns det ingen anledning till oro för att uppbådet inte skulle gå efter önskan. De uppbådade ha redan talrikt infunnit sig från alla kommuner. Alla värdshus äro fulla af dem. Den allmänna meningen bland dem tycks vara, att de den här gången inte vilja gå de svenska herrarnas ärenden — de ämna tvärtom mangrant inställa sig, eftersom deras egna finska herrar uppmanat dem till det.

LINDH.

Har ni låtit utdela de tio studenternas upprop?

POLISMÄSTAREN.

Ja, och det tycks inte ha förfelat sin verkan. Men fullt säker kan man ju ändå aldrig vara. Ung-

domen är så lätt ledd, den kan slå om i sista minuten. Unga herr Yrjö Lindh har utan tvifvel ännu ett visst inflytande med stöd af faderns auktoritet.

LINDH.

Är han i staden?

POLISMÄSTAREN.

Han kom i natt från landet, där han agiterat i herr guvernörens spår, men, som jag tror, med skäligen klent resultat.

LINDH.

Ja, jag vet.

POLISMÄSTAREN.

Jag har till och med hört, att man på flere ställen nekat honom natthärbärge.

LINDH.

Jag vet.

POLISMÄSTAREN.

Jag säger ändå rent ut, om herr guvernören tillåter: stämningen kan i sista stunden slå om, om han allt fortfarande får röra sig fritt och kanske infinna sig i uppbådslokalen. Jag fördristar mig ingalunda att ge herr guvernören ett råd, men

min åsikt är: han borde häktas, åtminstone för den tid uppbådet pågår.

LINDH.

Nej, nej, det går inte för sig, alls inte! Om det blir kändt, att han hålles häktad och att det skett med mitt begifvande och han sålunda inte kan vara närvarande vid faderns jordfästning, då få vi allmänna meningen emot oss. Agitationen skulle bara få luft under vingarna . . . Nej, nej, allt måste gå lugnt och stilla, utan att väcka för mycket uppseende.

POLISMÄSTAREN.

Men om inte vi häkta honom, kan det lätt hända att gendarmerna göra det. De ha haft ett särskildt godt öga till honom alltsedan han deltog i Helsingforskravallerna.

LINDH.

Har ni verkligen stöd för er förmodan att de ämna fängsla honom?

POLISMÄSTAREN.

Af kapten Popoffs antydningar tror jag mig ha förstått, att de verkligen umgås med sådana planer.

LINDH.

Ni måste nödvändigt försöka få honom att afstå ifrån det. Låt gendarmkaptenen förstå, att vi själfva skola verkställa häktningen, om det blir af behofvet påkalladt . . . men hvarken i dag eller i morgon. Förklara för honom, att vi anhålla om det för undvikande af oroligheter.

POLISMÄSTAREN.

Men om det alls inte ligger i deras intresse att undvika oroligheter här i länet, där vederbörande finska myndigheter lyckats reducera deras inflytande mera än annorstädes?

LINDH.

Ja, det är nog inte omöjligt. Från det hållet kan man vänta sig hvad som helst.

POLISMÄSTAREN.

I fall rektorns begrafning inte hade kommit att äga rum här, just nu, hade man kanske inte behöft frukta för att den allmänna opinionen skulle råkat i uppror, om också unga herr Yrjö Lindh tagits i förvar af oss. Han kommer nog säkert själf att sörja för, att tillräckliga formella skäl till ett dylikt steg inte skola saknas.

LINDH.

Jag skall ännu tänka på saken. Jag ringer efter en stund upp till er för att ge er nya instruktioner.

POLISMÄSTAREN.

Jag står till herr guvernörens tjänst.

Går.

LINDH.

Bläddrar i sina papper, reser sig, går några slag, sätter sig igen.

FRU LINDH träder in.

FRU LINDH.

Hvad tror du? Behöfver man frukta för att svaret ändå möjligen blir nekande?

LINDH.

Huru skall jag kunna veta det.

FRU LINDH.

Huru stiliserade du telegrammet?

LINDH.

Jag meddelade, hvad frågan gällde, och anhöll att hans excellens ville undanrödja de hinder, som uppstått . . . och så vidare.

FRU LINDH.

Hvarför i så kylig och officiell ton? Hade du inte kunnat tillägga något för egen del?

LINDH.

Hvad till exempel?

FRU LINDH.

Något, som gett vid handen, att saken låg dig personligen om hjärtat.

LINDH.

Jag kan inte utbedja mig några nådebevis från det hållet.

FRU LINDH.

Men här är det ju alls inte fråga om nåd, utan om rätt. Om människans dyrbaraste och heligaste rätt: att få hvila i sitt eget lands jord. Skulle du inte ha kunnat vädja till denna rätt?

LINDH.

Jag hade kanske bort stilisera telegrammet så här: »Ers excellens' ryska gendarmer hafva grundlagsvidrigt kränkt människans heligaste rättigheter genom att kvarhålla min aflidne broders stoft»

... och så vidare ... »men i den allra heligaste finska rättvisans namn fordrar jag, hans broder, att förbudet ögonblickligen upphäfves ... sker det icke, inlämnar jag omedelbart min afskedsansökan». Så kanske?

FRU LINDH.

Hvad går åt dig? Du kan väl aldrig ha något emot att han begrafves här?

LINDH.

Ingalunda ... fastän ... fastän det egentligen synes mig ganska likgiltigt hvar en död hvilar.

FRU LINDH.

En död? Men det är ju fråga om din egen bror? Och det var ju hans sista önskan?

LINDH.

Om denna »sista önskan» har jag mina egna tankar. Det är rent ut sagdt oförlåtligt, att min stackars bror ännu som död skall användas i politiskt demonstrationssyfte. Är det inte redan nog med det som varit? Kunde han inte ändtligen lämnas i ro?

FRU LINDH.

Du vill väl aldrig påstå, att Hanna förde honom hit i afsikt att ställa till politiska demonstrationer?

LINDH.

Den människan kan jag tro om hvad som helst.

FRU LINDH.

Edvard, tänk på hvad du säger. Du vet, att det inte förhåller sig så. Du gör dig skyldig till en gränslös orättvisa mot Hanna. Men du har ju aldrig kunnat tåla henne.

LINDH.

Nej, det har du rätt i.

En häftig ringning i telefon.

FRU LINDH.

Kanske det redan är svaret?

LINDH.

I telefon.

Hallå! — Bra. Var god och vänta ett ögonblick.

Sätter sig. Skrifver.

»Uppfattande edra broderliga känslor har hans excellens ingenting att invända . . . .» Var det så? Intet misstag?

FRU LINDH.

Gladt.

Han har ingenting emot det . . ! Han ger sitt samtycke!

LINDH.

Otåligt.

Vänta. Stör mig inte, jag kan ju inte höra ett ord!

I telefon.

Huru var det? Fortsätt, var så god!

FRU LINDH.

Hanna hinner ännu till tåget.

Skyndar ut.

LINDH.

Vänta, säger jag. — Ah . . .

I telefon.

Förlåt, jag blef afbruten. Jaha.

Skrifver.

. . . »utan öfverlämnar hans excellens frågan till herr guvernörens eget afgörande, dock på det

villkor, att herr guvernören ansvarar för, att inga oordningar och regeringsfientliga demonstrationer förekomma.»

Fortfarande i telefon.

Var det ingenting vidare? »Kanslidirektör Fuchs.» Tack!

Ringer nervöst af.

Hilda! — Hvart tog hon vägen?

Sitter enstund i tankar. Ringer.

Hallå. Får jag finska lyceets rektorskansli. — Hallå. Är det Saarinen? Det är Lindh. Kan du komma till mig på några ögonblick? Jag skulle vilja rådgöra med dig om en ömtålig sak. — Tack. Bra.

Ringer af och går ut efter fru Lindh.

Ridå.

ANDRA AKTEN.

Rektor Mauri Lindhs hem. Hans arbetsrum. Stilfulla antika möbler. Mycket böcker. En bekväm skinnsoffa. På väggen ofvanför soffan ett porträtt af en äldre man, stående bakom ett bord liksom talande, med de knutna händerna stödda mot bordsskifvan och ett skimmer af hänförelse öfver sitt ansikte.

HANNA, AILI och YRJÖ sitta i rummet, nedstämda och tankfulla, ett stycke från hvarandra. Aili och Yrjö äro båda unga. Aili något äldre, mörklätt, blek, ansiktsuttrycket fast och beslutsamt; Yrjö blond, med fina drag, hög, böjd näsa, djuptliggande ögon, håret nedfallet i pannan, dräkten något vårdslös. Kring pannan ett svart band, delvis doldt af håret. Hanna sitter med ytterkläderna på, händerna i skötet, hopsjunken, trött. På soffan en yllefilt och en kudde.

Samtalet föres till en början afbrutet och med pauser.

AILI.

Tar du inte af dig ändå, mamma? Svaret kan ju ännu låta vänta länge på sig, om det öfverhufvud alls kommer. Ge mig åtminstone din hatt och muff.

HANNA.

Ger dem åt Aili.

AILI.

Men mamma, du har ju blifvit alldeles grå! Och så du magrat! Hvad allt har du inte fått genomgå där borta! Inte en rad har du skrifvit om dig själf, men nu ser jag.... Sätt dig här i soffan, så får du hvila dig en smula.

Skjuter kudden bakom hennes rygg.

Dina händer äro ju alldeles iskalla. Du måste få något värmande.

Går åt fonden, där en kaffebricka står på ett litet bord vid dörren.

HANNA.

Besvära dig inte för min skull. Det förefaller mig, som skulle jag förmå hvarken äta eller dricka förrän jag fått far i jorden.

AILI.

Mamma, du stannar här och jag reser med Yrjö.

HANNA.

Nej, nej, jag vill nödvändigt själf.

Suckar trött.

Men tänk om jag inte får . . . — Kanske hade jag ändå inte bort? Men jag kunde inte . . . . nej, nej, jag måste ju.

YRJÖ.

Plötsligt resande sig, häftigt.

Och han vågade inte ens det, utan att fråga Bobrikoff?

HANNA.

Nej.

YRJÖ.

Och det, fastän gendarmerna inte fordrade annat än h a n s tillstånd?

HANNA.

Nej.

AILI.

Han hade således k u n n a t göra det utan vidare?

HANNA.

Själf sade han, att han inte kunde.

AILI.

Ställer kaffebrickan framför henne.

Var så god, mamma.

HANNA.

Kom närmare, barn. Yrjö, sätt dig här.

Yrjö sätter sig i soffan.

Har du stött din panna?

YRJÖ.

Ja, obetydligt, det är ingenting att tala om.

Flyttar sig tillbaka till stolen.

HANNA.

Ser omkring sig.

Här är allt som förr, alldeles som när vi reste. Knappt en stol är rubbad. Där står fars bord i sitt gamla skick, till och med hans pennskaft ligger på sin vanliga plats.

AILI.

Vi ha velat hålla åtminstone detta rum för oss själfva, sådant det var, tills ni möjligen en gång kom tillbaka. Och nu äro vi ju alla här — till och med far.

Visar på porträttet ofvanför soffan.

HANNA.

Huru har det kommit hit?

AILI.

Det hemtades hit ifrån lyceum. Det var pappas forna elever som hemtade det. Rektorn hade befallt, att det skulle tagas ner och föras bort.

HANNA.

Och de lydde?

AILI.

Huru skulle de inte ha lydt, när också alla andra lyda.

YRJÖ.

Det måste ur vägen för uppbådet.

HANNA.

Lifligare.

Hvad, hålles uppbådet där? I lyceets festsal?

YRJÖ.

Ja, i pappas egen gamla skola.

HANNA.

Ända därhän har det sålunda gått.

AILI.

Det är ju bara en småsak i bredd med det öfriga.

YRJÖ.

Aili har också mist sina timmar i fruntimmersskolan.

HANNA.

Jaså, det slutade så. Ja, det kunde man ju förutse. Det var väl den där ämneuppgiften?

AILI.

Ja, »Land skall med lag byggas». Men verkliga skälet var naturligtvis det, att en landsförvisads dotter inte är någon lämplig lärarinna i en skola, som åtnjuter statsunderstöd och just anhållit om förhöjdt anslag. Men också det är ju bara en småsak.

HANNA.

Det var ju ändå din enda inkomst.

AILI.

Det gjorde mig ju nog ondt, när jag fick mitt afsked, men bara därför, att jag då inte mer kunde skicka något till er. Men nu —

HANNA.

Hilda Lindh sade, att guvernören tagit dig i försvar inom direktionen.

AILI.

Föraktfullt.

Han tagit mig i försvar . . .?

HANNA.

Lyssnande.

Stannade inte någon här utanför?

YRJÖ.

Nej, de åkte förbi.

HANNA.

Hilda Lindh lofvade att genast underrätta mig, då svaret kommer.

AILI.

Efter en stund.

Mamma, var far länge sjuk?

HANNA.

Undvikande.

Nej, inte länge . . . Eller egentligen var han ju nog sjuk hela tiden.

AILI.

Det var väl hans gamla onda? Hans bröst tålde väl inte vid klimatet?

HANNA.

Ja, kanske gjorde också det sitt till, kanske mycket till och med. Där var glödande hett om sommaren, och om vintern svepte de isiga vindarna oafbrutet öfver slätten. Kanske bidrog också det. Och likaså hans ständiga hufvudvärk. Men jag tror att hans onda mer var af själslig än kroppslig art.

Lutar sig bakåt och sluter ögonen.

AILI.

Han tog då det löftet af dig, att du skulle föra honom hit?

HANNA.

Han talade allt emellanåt om det.

AILI.

Också på dödsbädden?

HANNA.

Nej . . . inte just då.

AILI.

Det måste ha varit en förfärlig hemresa?

HANNA.

Jag vet inte. Jag har just intet annat minne af den än den syn, som hela tiden stod för mina ögon och oemotståndligt drog mig till sig: en blomstersmyckad, grön grafkulle under rimfrostklädda björkar nära den gråa kyrkan och omkring den en sjungande ungdomsskara — fars ständiga dröm under de sista veckorna.

AILI.

Han trodde således inte, att han lefvande skulle få återvända hit hem?

HANNA.

Han hade förlorat allt hopp om det. — Vi hade kanske ändå inte bort låta honom fara dit. Vi hade kanske bort försöka öfvertala honom att liksom alla de andra resa öfver till Sverige.

AILI.

Småleende och med öfvertygelse.

I den frågan hade far nog aldrig låtit påverka sig af någon. Om vi också hade försökt, så skulle han ändå inte ha hört på oss.

HANNA.

Vi försökte ju det inte heller. Snarare motsatsen. Vi yttrade ju ofta, att ingen borde underkasta sig. Inte ens så till vida, att han begagnade sig af förmånen att lämna landet.

AILI.

Liksom förut.

Låt så vara — men det var nog han själf som afgjorde saken.

HANNA.

Ja, på sätt och vis. Då befallningen kom att han inom fem dygn antingen skulle lämna landet eller i annat fall föras till Ryssland, så gick han en lång stund fram och tillbaka öfver golfvet här utan att säga ett ord. Så vände han sig plötsligt till mig och frågade medan han forskande såg på mig: »Du skulle låta dig föras? Du skulle inte resa?» Och jag svarade: »Fråga inte hvad jag skulle göra, utan handla som du själf anser rätt. Jag följer dig i hvarje fall.» Han gaf mig en lång blick och sade sedan: »Då låta vi föra oss.» Men det föreföll mig, som hade det i hans ögon legat ett uttryck af besvikenhet. Det var som hade han väntat sig ett annat råd af mig. Jag ville emellertid inte säga något mer,

då vi i min tanke gjorde riktigast i att inte frivilligt resa. Vårt beslut var fattadt. Vi talade inte mer om saken. Efter fem dagar fördes vi till Ryssland.

AILI.

Då sade du ingenting om det här.

HANNA.

Kanske stod det inte då så klart för mig som nu. Och kanske jag för öfrigt alldeles misstar mig.

AILI.

Det gör du helt säkert, mamma.

Far hade nog under hvilka omständigheter som helst handlat som han gjorde. Han måste göra det, han fordrade ju alltid de svåraste och de största offer både af sig själf och andra. Och väl var, att han gjorde så. Hade vi inte haft honom som föredöme, så vet jag inte, hvad som hållit oss uppe under allt detta elände och all denna förnedring. Jag skulle redan för länge sedan ha börjat misströsta, om inte den tanken alltid gett mig mod: far var ändå en man, far vågade allt och offrade allt. Det har ju naturligtvis också funnits andra, som satt allt på spel, men jag kände ju ingen annan än honom, jag såg för mig ingen annan än honom. Han har för Yrjö

och mig varit som en fana, som gått före oss i striden. Naturligtvis skulle jag inte ha klandrat honom, om han begett sig till Sverige eller Tyskland eller annorstädes. Också då hade han varit mycket för oss. Men nu var han ändå mycket mer.

YRJÖ.

Med djup öfvertygelse.

Ja, mycket mer.

AILI.

Med värme.

Mitt hjärta var nära att sprängas af glädje, då han gaf sitt svar åt Lindh och rektor Saarinen, när de kommo för att bedja och bönfalla honom om att resa till Sverige och inte låta sig föras till Ryssland: »Hälsa edra gendarmer och säg dem, att jag inte lämnar mitt fosterland godvilligt. Vill man se mig utom landets gränser, så måste man bruka våld.»

YRJÖ.

Fars bragd var den största som blifvit utförd här i landet!

HANNA.

Den var kanske ändå för stor. Jag tror, att den börda han tog på sina axlar öfversteg

hans krafter. — Det gick med honom som med det träd, som ryckes upp ur sin rätta jordmån. Till en början, då ännu så att säga minnenas must strömmade genom hans ådror, höll han sig nog spänstig och rask. Vi trodde eller åtminstone ville tro, att allt skulle gå öfver. Vi föreställde ju oss, att vårt beteende bara skulle gifva motståndet ny fart och ökad kraft. Och då vi nästan vid hvarje station mottogos med sång och blommor, då vi längs banvallen sågo till och med de fattigaste arbetare — ja, också små barn — vifta oss sitt farväl och sitt hopp om snart återseende, då tycktes oss Finlands styrka så stor och dess seger så gifven. Men när vi sedan kommo öfver gränsen och betraktades som så ofarliga, att man knappast brydde sig om att bevaka oss, då vi bara flyttades från vagn till vagn liksom annat resgods, då blef också jag nedstämd, och jag såg, huru han allt mer sjönk ihop ju längre vi kommo. Ännu sade han ingenting, men när vi passerade Moskwa och han såg stadens hela storhet och prakt, suckade han: »Nej, denna jättespindel kommer aldrig att släppa oss ur sitt våld förrän den sugit sista blodsdroppen ur oss. V i kunna aldrig krossa dess makt.» Så började den ändlösa järnvägsresan öfver de eviga snöfälten. »Det känns, som skulle jag aldrig komma att återvända», sade han en gång. »Det förefaller mig, som förde

denna väg rakt in i evigheten, som skulle vi redan vara där, borta i de dödas land, borta från världen. Vi måste genast göra oss förtrogna med den tanken, att detta är vår sista resa, åtminstone min.» Men ändå kunde han aldrig riktigt sätta sig in i den tanken, att han aldrig mer skulle få återse hemlandet. Han begynte magra och falla af, tills — tills — han slutligen stupade.

Efter en stunds tystnad.

Aldrig hade jag kunnat föreställa mig, att hemlängtan kunde vara så oerhördt stark och sugande som den var också hos mig, men ändå i mångdubbelt högre grad hos far. Han förmådde inte företaga sig någonting, han försökte taga ihop med sina litterära arbeten, men kom inte någon vart. Han greps som af en lömsk och smygande sjukdom, som frätte sönder hans ädlaste organ och till slut . . . . .

Hennes läppar darra, men hon behärskar dock sin rörelse.

AILI.

Och du skref inte ett ord om allt detta.

HANNA.

Efter en stund.

Jag tänkte, att det skulle gå öfver med tiden. Men det förvärrades bara. Han blef till slut

nästan stum, han försjönk i en melankoli, som var hjärtslitande att se, i en likgiltighet för allt som jag bara för korta stunder kunde förjaga. När han då emellanåt yttrade något så var det nästan alltid något om hemmet. Han kunde stundom i timtal vandra af och an i sitt rum, fram och tillbaka, utan uppehåll, liksom ett fängsladt djur i sin bur. Och däremellan kunde han i timtal sitta hopsjunken i en stol, stirrande framför sig, och sedan plötsligt, liksom en gång en stormig vinterkväll, brista ut: »Om det vore i hemknuten den här vinden hven, så skulle den ljuda som den skönaste musik.» Eller liksom i somras, då jag en afton fått honom med mig på en promenad utom staden och vi sutto vid åstranden: »Nu är det väl lugnt också där borta i vår vik, om vinden varit densamma som här, och det är ju ingen omöjlighet. Nu slå löjorna vid vasskanten .... solen sjunker bakom holmarna .... koskällorna pingla, kalfvarna råma ....»

AILI.

Torkar sina ögon.

Stackars pappa ....

HANNA.

Han försökte nog kämpa emot. Han betraktade det som svaghet och anklagade sig själf för

sin misströstan. Denna hemlängtan var för honom ett bevis på omanlighet — det var som hade han underkastat sig och erkänt sig besegrad, tyckte han. Han återtog till och med en gång sin bön, att jag, när han var död, skulle föra hans stoft hem till Finland.

AILI.

Men hvarför . . .?

HANNA.

Han sade, att han tyckte det var likgiltigt hvar en sådan stackare som han låg begrafven.

AILI.

En sådan stackare som han . . . .

HANNA.

Han sade sig inte vara värd att vare sig lefvande eller död komma tillbaka till fosterlandet.

YRJÖ.

Inte värd? Han?

HANNA.

Endast då och då lyckades det mig på senaste tid att få honom väckt ur hans apati. Men då

såg han inte heller några hinder för den fosterländska sakens snara seger. Han var öfvertygad om, att här, att i Ryssland, att i hela världen inom kort skulle inträffa något, som skulle omstörta allt... »där, öfverallt är spänningen så stor, trycket så starkt... så kommer plötsligt islossningen... allt brister, allt reser sig, allt krossas och smulas sönder».

Har låtit sina ord åtföljas af betecknande gester.

YRJÖ.

Har ofrivilligt upprepat moderns åtbörder.

Reser sig — krossas — hvad menade han?

HANNA.

Knappast visste han det själf. Det var väl närmast en oförklarlig känsla, en förhoppning — ett behof att tro på något, att trösta sig själf med något. Då gick han som i ett lyckorus. Hans optimism kände inga gränser. »Ungdomen skall fortsätta vårt verk, Hanna! Aili och Yrjö och de andra — jag läste vid afskedet i deras ögon, att de lofvade oss det. Vår sak är i goda händer, Hanna!»

AILI.

Bittert.

Lofvade, ja — men ingenting ha vi ändå förmått uträtta.

YRJÖ.

På samma sätt.

Nej, ännu ingenting.

HANNA.

En natt — jag vet inte om han var vaken eller om han drömde — hörde jag honom tala liksom till ungdomen, till sina elever: »Böjen eder icke, gifven icke en hårsmån vika, underhandlen aldrig, bjuden modigt fienden spetsen. I unge hjältar vid Termopyle! Segern är vår!»

AILI.

Visar på porträttet.

Alldeles som här . . .

HANNA.

Ja, alldeles som där, då han kort före afresan talade till eleverna, med högburet hufvud och de knutna händerna stödda mot bordskanten, som han brukade.

YRJÖ.

Far glömde förrädarne.

HANNA,

Han blef nog påmind om dem. Hvarje postdag medförde ju nya bud om deras verk, om väx-

ande oenighet, splittring, fall, fördärf, angifvelser och trolöshet — och det var det farligaste gift för hans själ och för hans hälsa.

AILI.

Vi hade inte bort skrifva så utförligt om allt.

HANNA.

Plötsligt och med ansträngning.

Barn, ni får inte döma er far för strängt.

YRJÖ.

Vi . . .?

AILI.

Hvarför?

HANNA.

Han försökte — han kämpade emot, men till slut sveko honom krafterna . . . . ni måste ju ändå en gång få veta det . . . .

Kämpande mot sin tilltagande rörelse.

Far . . . far slutade själf sina dagar.

AILI.

Hvad säger du, mamma?

YRJÖ.

Far?

HANNA.

Ja.

En stunds tystnad.

YRJÖ.

Lågt.

Huru?

HANNA.

Han sköt sig.

YRJÖ. AILI.

Sköt sig?

Längre paus.

HANNA.

Säg mig, hade det här hemma händt något mer än vanligt upprörande? Något, som hade kunnat bli den droppe, som bragte hans förtviflan att flöda öfver?

AILI.

Ingenting särskildt, så vidt jag vet. Men det har ju knappast gått en dag, utan att någon ny neslighet kommit en att rodna af harm.

HANNA.

Jag frågar det därför, att han de sista dagarna fått flere bref. Han hemtade dem själf på poliskammaren. Men kanske ni inte vill....

AILI.

Fattande moderns hand.

Nej, nej, fortsätt bara, om du kan.

HANNA.

Betäcker ett ögonblick sitt ansikte med den lediga handen. Sakta, knappt hörbart, med rörelse.

Vårt afsked var så förfärligt. Då han kommit hem från poliskammaren, stängde han först in sig på sitt rum, men kom sedan ut till mig, som hade han haft något att säga mig. Men han hejdade sig och jag kom inte heller att fråga, hvad han möjligen hade på hjärtat. Han steg upp och gick tillbaka in i sitt rum, men återvände nästan genast och tog hastigt öfverrocken på sig och gick ut. Jag såg genom fönstret huru han gick tvärs öfver gatan och kastade ett bref i breflådan vid hörnet. Det var ett stort gult kuvert.

Efter en stund kom han tillbaka. Han andades tungt, var alldeles blek och darrade. »Du måste lägga dig», sade jag. »Ja, jag tror jag gör det», svarade han medgörligt, nästan hjälplöst, »men ge mig först en cigarett».

AILI.

Hvad för slag, mamma?

En cigarett. Han hade beslutit att upphöra med rökandet och lämnat sitt tobaksförråd i mitt förvar — bara i yttersta nödfall skulle jag ge honom litet. Jag ansåg det också nu höra till saken att åtminstone i början neka. »Är du inte svag nu igen, du vet ju att det är gift för dina lungor», sade jag. Men då fick han liksom en nervös attack. — »Svag, svag!» brusade han upp. »Naturligtvis, naturligtvis, det är klart att jag är svag och du, bara du, stark! Men det oaktadt säger jag dig nu, att från och med i dag är ditt förmynderskap slut. Jag gör med mig själf som jag vill och behagar.» — »Du vet mycket väl, att jag aldrig eftersträfvat något förmynderskap öfver dig, det var ju du själf som bad mig om det», sade jag. — »Det rör dig inte, om jag också förgiftar mig.» — »Nå, gör det då!» svarade jag och gaf honom asken. Men han tog den inte, utan reste sig och gick in till sig. I dörren vände han sig ännu om och sade: »Hvad rör det dig om jag är svag, då du är stark.» Hans ansikte hade ett uttryck, som nog skrämde mig en smula. Men då han ett par gånger förut varit likadan . . . och då jag tänkte, att han lättare skulle lugna sig, om jag lämnade honom ensam, så gick jag ut i staden. När jag sedan kom hem, hade det skett.

Bara jag nu kunde vara öfvertygad om att ni inte dömer far för strängt. Det var ju nog på sätt och vis svaghet, det kommer nog att tyckas så — man kommer att jubla öfver det — men då man betänker....

YRJÖ.

Far synes mig efter detta ännu större.

AILI.

Det är inte svaghet, mamma, att våga dö!

HANNA.

Ja, inte sant? När lifvet har förlorat allt sitt värde — när man liksom far vågat sitt allt, sin eldiga själ och sin brinnande tro, för sin sak och dess seger — och hela sitt lif igenom sökt underblåsa fosterlandskärlekens glöd och trott sig kämpa i höga idéers tjänst och bygga på laglighetens fasta grund — och när sedan allt vacklar och faller i grus och spillror och själfva grunden sviker och sviker till och med här inom hans gamla verksamhetsområde, då — ja, då kändes det också för mig så bittert, så förödmjukande, så förkrossande, att det nästan var en tröst att få dölja sin skam där borta i ödemarken. Emellanåt greps jag af ett sådant raseri, en sådan hämndtörst... Att

tänka sig att de predikat, att de kunnat predika undfallenhet och underkastelse som en dygd, som en fosterländsk plikt för Finlands ungdom! Ah.

AILI.

Att de just i det afgörande ögonblicket sträckt vapen — då det ännu fanns hopp om seger, då ännu andra kämpade . . !

HANNA.

Och att det var våra egna män, hans gamla vänner, några få mot hela folket — att de kunde göra också detta — jag tror, att det just var det, som slutligen bröt honom.

AILI.

Ja, så måste det ha varit!

YRJÖ.

Uppbrusande.

Det var de, som mördade honom!

AILI.

Visste far, att det var hans egen bror, som här förstört hela hans lifs arbete?

HANNA.

Jag vet inte, huru mycket han kände till af hans verksamhet. Jag ville inte tala om för honom allt som ni berättade i edra bref. Mycket sällan talade han emellertid om honom. Men han var, underligt nog — eller kanske ville han bara vara det — öfvertygad om hans personliga rättskaffenhet och renheten i hans motiv.

YRJÖ.

Han visste inte . . .

AILI.

Om han vetat allt . . .

HANNA.

Då han fick höra om hans utnämning, sade han: »Något värre hade knappast kunnat hända. Många af de där äro ännu osäkra och vacklande, men han tror på sin mission och kommer att lägga ned hela sin själ i genomförandet af sitt program.»

AILI.

Och det har han, Gud bättre, sannerligen gjort! Han har tagit det till sin lifsuppgift!

HANNA.

Jag tror, att far ända till det sista brefväxlade med honom i hopp om att kunna förmå

honom att lägga in om afsked. Han å sin sida tycks ha arbetat på att far skulle — ansöka om nåd.

YRJÖ.

Åh.

AILI.

Far? Far ansöka om nåd? Var han galen?

HANNA.

Ja, det var löjligt.

AILI.

Passioneradt.

Du kan aldrig ana, mamma, hvad han gjort och huru han farit fram här! De ryska guvernörerna ha i sina län inte på långt när visat samma nit som han och inte heller åstadkommit hälften så mycket ondt. Det är han som hittat på det där att döma kommunerna till böter.

HANNA.

Han? Är det sant?

AILI.

Det påstås åtminstone, att det är härifrån idén utgått, från honom eller rektor Saarinen. I intet

annat län är de hemliga angifvelsernas antal så häpnadsväckande stort som här. Till och med gendarmerna tyckas ha fått nog. Han har så i grund fördärfvat folket, han har förvillat dess sedliga begrepp, dess uppfattning om rätt och och orätt. Hvar och en som motstår öfverheten, den må vara hurudan som helst, är en Guds och fäderneslandets fiende. Prästerna predika det i kyrkorna. Och han har på sina resor lyckats förmå församlingarnas kyrkoherdar att hvarken afkunna lysning eller förrätta vigsel för sådana, som inte gått till uppbådet.

HANNA.

Det kan inte vara sant?

AILI.

Men det är ändå så. Du kan föreställa dig, huru upp och ned vändt allt blifvit, då en ung man svarar en dylik präst: »om ni inte viger, så döper ni väl ändå.» — Jag råkade nyligen på tåget en fattig kvinna. Hennes enda ko hade dött, och hon visste inte, huru hon skulle reda sig öfver vintern. »Men så var Gud ändå så barmhärtig att han lät de konstitutionella ha ett möte just i granngården, och när son min sedan angaf dem fick han hundra mark och så köpte vi en ny ko och hade ändå litet öfver.»

HANNA.

Aili!

AILI.

Det är ingen uppdiktad historia. All smuts som hittills legat nere på bottnen, flyter nu upp till ytan. Och de där, moralens och religionens gamla väktare, de komma inte fram med ett enda ogillande ord, de visa inte en tillstymmelse till ovilja, hvarken i sina tidningar eller i sina predikningar. Men i stället skrika och skrifva de, att vi, vi, far och andra, uppvigla folket, att vårt motståndsarbete är straffvärdt, att vi äro fosterlandets fiender! — Ett formligt raseri mot oss har gripit omkring sig . . .

YRJÖ.

Vi jagas som vargarna i skogen . . .

AILI.

Vet du hvad han — den där — jag kan inte få hans namn öfver mina läppar — hvad han sade, då han hörde att en kosack slagit Yrjö?

HANNA.

Har en kosack slagit dig, Yrjö?

AILI.

Rycker bindeln från Yrjös panna, hvarvid ett långt ännu rödt ärr blir synligt snedt öfver densamma.

HANNA.

Förfärligt! Med hvad slog han dig?

YRJÖ.

Med sin piska.

HANNA.

Förfärligt. Hvar skedde det?

YRJÖ.

I Helsingfors.

HANNA.

Slog du honom först?

AILI.

Han hade ett obekant fruntimmers lilla flicka på armen och höll med den lediga handen i betslet på hästen som trängde på modern och nog annars trampat ned henne. Men det var . . . det var . . . »rätt åt den slyngeln!»

HANNA.

Brusar upp.

Sade han det? Han? Och om dig?

AILI.

»Hvem bad väl honom sticka fingrarna emellan.»

HANNA.

»Hvem bad väl . . .» ?

AILI.

»Han hade nog förtjänat en smula mer!»

HANNA.

Han? Sade han det?

AILI.

Ja, det gjorde han, den där . . . Det var en finsk mans ord! Och de orden äro inte de enda i sitt slag! Det har fällts många dylika. Både af honom och af andra.

HANNA.

Med allt starkare förbittring.

Men skall man då inte mera ens få . . . ? Måste man låta sig trampas ned af deras kosackhästar utan att ens få lyfta så mycket som sin hand till försvar? »Det var rätt åt honom» — men om det en gång var rätt, då var väl också det rätt, som drabbade oss?

AILI.

Ja, hvarför inte.

HANNA.

Då var det väl också rätt, att alla de andra landsförvisades.

AILI.

Ja, det ha de också sagt, just det: »nu ha vi ändtligen blifvit af med dem! nu blir det ändtligen frid igen i landet!»

HANNA.

Som gått några slag i rummet, stannar.

Rätt åt far, att han miste sitt förstånd och sitt lif — att han nu ligger död där borta i den kalla järnvägsvagnen, som under larm och hvisslingar växlas från spår till spår, medan hans stackars genomskjutna hufvud vid stötarna slår mot kistans hårda bräder? Åh, åh . . . det vore således kanske rätt, det också, att jag inte finge föra honom hit, att han inte ens som död finge ro i sitt land . . .»Det var rätt, hvem bad honom . . .» — Åh, han fällde en förfärlig dom öfver dem . . . då fasade jag för det, men nu — jag vet inte mera . . . »De borde skjutas!»

AILI.

Skjutas?

YRJÖ.

Ifrigt.

Hvilka? — Sade han hvilka — ?

HANNA.

Alla, som . . . hvarenda en som . . . »liksom man i krig skjuter ned förrädare» — det var hans egna ord.

Högtidligt.

Och därhän skall det ännu gå . . . också hos oss liksom öfverallt annorstädes, där folkets sak blifvit sviken och domen fällts och ej på annat sätt kan verkställas! — De, just de själfva komma att drifva det därhän. — Det är det enda som numera kan bita på dem!

AILI.

Bäfvande, men med undertryckt jubel.

Också ni — också ni hade således kommit till den slutsatsen?

YRJÖ.

Vänder sig om.

Du också, Aili?

HANNA.

Byter om ton. Bittert, öfverlägset.

Nej! Hos oss går det ändå aldrig därhän. Hos oss blir det aldrig som annorstädes. Vårt

folk begriper inte, huru skymfadt det blifvit, huru stor dess skam är, det har inte en aning om, hvad lidelse för det rätta vill säga. Här lider man bara, fromt och undergifvet, för att inte säga självbelåtet. Här slår man sig för sitt bröst och säger: »Se, Herre, huru storartade vi äro i vår förnedring, intet folk i världen kan mäta sig med oss i tålmodighet och undergifvenhet. Vi äro ditt utvalda folk, vi uppfylla ju hvarje dag ditt största bud: om någon slår dig på det ena örat, så vänd honom det andra till.» Vi skänka bort två af våra rättigheter, då vi blifvit hotade med förlusten af en, i hopp om att därigenom kunna rädda en tredje — som ändå går samma väg som de andra.

Med värme.

Annat är det i det stora landet, där borta. Skägglösa ynglingar storma fram mot kosackernas pikar och gendarmernas sablar med samma jubel som i sin kärestas armar. Späda, finhylta unga kvinnor verkställa folkets domar och offra lif och blod med samma lugna mod som de tappraste krigare. Det ryska folket har framtiden för sig och skall en dag vinna sin frihet — det kan och vågar kämpa för den. Men för oss är hvarje djärf och trotsig tanke främmande, bland oss finns ingen, som skulle våga uttala en sådan, ännu mindre någon, som gåfve oss ett föredöme, utförde en befriande, väckande gärning, rensade

luften, tände vårdkasarna på bergen! Far, ja — men han sköt sig själf för pannan . . .

Sjunker ned.

YRJÖ.

Forskande, i spänning.

Men om någon gjorde det — vore det då inte ett mord?

HANNA.

Resande sig på nytt.

Nej, det vore i n t e ett mord, det vore bara verkställandet af en dom som redan fällts — folkets dom! — Guds dom!

AILI.

Säger också du det?

FRU LINDH har obemärkt inträdt i rummet. Hennes uttryck är gladt.

FRU LINDH.

Förlåt, kanske jag stör, jag kom, jag ville bara, då du bad — för att du skulle hinna till tåget.

HANNA.

Spritter till, hemtar sig, minnes.

Har svaret kommit?

FRU LINDH.

Ja, det kom just, generalguvernören har ingenting emot det.

HANNA.

Ingenting emot det... jag får således!... Barn, inte minnas nu, inte tänka på annat än huru vi skola bereda stackars far hans sista hvila. — Jag hinner ännu till tåget? Verkligen? Tack, kära Hilda! Jag hinner ännu... i morgon är jag här igen... Yrjö, skynda efter en hyrkusk.

FRU LINDH.

Kanske får jag erbjuda dig min häst?

HANNA.

Tack, Hilda! — Men jag har ju ingenting skriftligt att visa åt gendarmerna, om de fordra det. Det hinner jag inte få med mig.

FRU LINDH.

Edvard telegraferar naturligtvis genast till dem. Han... han sörjer nog för den saken.

HANNA.

Ja, du har rätt. Så reder det sig nog.

Till Aili och Yrjö.

Farväl, barn, bestyr nu under tiden om alla förberedelser, om graf, sång, blommor, och underrätta våra vänner! . . . Tänk, att jag ändå fick!

FRU LINDH.

Jag sade ju dig, att något annat kunde man inte vänta sig ens af Bobrikoff.

En häftig ringning på tamburklockan. Yrjö går att öppna. POLISMÄSTAREN träder in.

YRJÖ.

Hvad vill ni?

POLISMÄSTAREN.

Förlåt, om jag kommer olägligt. Jag ville bara . . . på guvernörens befallning . . . meddela . . .

FRU LINDH.

Det är obehöfligt. Jag har redan framfört det.

Gör ett tecken åt polismästaren att gå.

POLISMÄSTAREN.

I så fall har jag den äran . . . .

FRU LINDH.

Men kanske har ni guvernörens tillståndsbref med er?

POLISMÄSTAREN.

Tillståndsbref? Hvad för ett tillståndsbref behagar fru guvernörskan syfta på?

FRU LINDH.

Naturligtvis det, som gäller hithemtandet af rektor Lindhs stoft.

POLISMÄSTAREN.

Synbarligen måste något missförstånd föreligga. Herr guvernören ringde till mig och bad mig tvärtom så fort som möjligt meddela fru rektorskan, att hennes aflidne mans jordfästning inte kan försiggå här . . . .

ALLA.

Inte?

FRU LINDH.

Huru inte? Men generalguvernören har ju gett sitt bifall?

POLISMÄSTAREN.

Jag tar mig friheten upprepa, att här synbarligen föreligger något missförstånd. Kanske gaf hans excellens i själfva verket inte sitt bifall?

FRU LINDH.

Jag vet, att han gjorde det. Jag hörde ju det själf i telefon.

POLISMÄSTAREN.

Jag bara framför den rapport, som jag blifvit anbefalld att framföra. Om hans excellens gett sin tillåtelse, men herr guvernören det oaktadt anser sig ha anledning att neka, så har det måhända yppat sig omständigheter, hinder, som .... ja, jag vet verkligen inte.

FRU LINDH.

Hinder? Hvad menar ni?

POLISMÄSTAREN.

Ja ... hinder, som jag hvarken har lust eller rätt att forska efter — åtminstone inte i telefon — men som herr guvernören helt säkert inte kommer att hemlighålla för sin ärade maka. Jag rekommenderar mig ... jag rekommenderar mig ...

Gör tillgjordt artiga bugningar för såväl fru Lindh som alla de andra, hvar för sig. Går.

HANNA.

Rak, stel, kall.

H a n tillåter således inte? Det är alltså han, som inte vill?

FRU LINDH.

Allt mer förvirrad.

Nej, nej, det är inte så, det kan inte vara så. Det måste vara ett misstag. Kanske Bobrikoff ändå inte gaf sitt bifall? Kanske hörde jag orätt i telefonen? Det var kanske ändå ett afslag? Nej, nej, jag hörde nog rätt. Men det får inte gå så . . . nej, nej . . . åh, det är förfärligt . .

Brister i gråt och går.

AILI.

Bobrikoff tillåter, men han vägrar. Han!

HANNA.

Jag måste ännu råka den mannen.

Tar sin hatt och muff.

YRJÖ.

Har stått liksom drömmande. Med hoppressade läppar, som hade han fattat ett beslut. Hastigt.

Jag kommer med!

AILI.

Spritter till.

Yrjö, du får inte gå!

YRJÖ.

Aili . . . .

De betrakta hvarandra fast och stadigt några ögonblick.

AILI.

Eller hvarför inte? Gå!

YRJÖ.

Går, men vänder om, sluter Aili häftigt till sitt bröst.

Farväl, Aili!

HANNA.

I dörren.

Kommer du inte?

YRJÖ.

Skyndar ut.

Ja, jag kommer!

AILI;

Står en stund tveksam, ett rof för stridiga känslor, rycker till sig en sjal och ärnar skynda ut.

— Yrjö! — Nej, nej . . . — Men hvarför inte!

Kastar sjalen ifrån sig och sjunker ned på en stol.

Ridå.

TREDJE AKTEN.

Samma rum som i första akten.

GUVERNÖR LINDH och REKTOR SAARINEN komma in från höger. Rektorn i beråd att gå, med hatt och handskar i handen. Guvernören i rysk guvernörsuniform med en portfölj i ena handen och i den andra sin uniformsmössa: lägger dem ifrån sig på bordet.

LINDH.

Jag vet inte . . . det här . . . vi må handla huru som helst . . .

Börjar vandra af och an.

REKTORN.

Följer honom med ögonen.

I mitt tycke har du inte den ringaste anledning att frångå ditt beslut. Du behöfver ingalunda tvifla på, att du förfar fullkomligt i enlighet med hvad omständigheterna kräfva. Du har handlat både rätt och klokt.

LINDH.

Gör en osäker åtbörd.

REKTORN.

Utan tvifvel skall det ge anledning till diverse känsloutbrott, och du får måhända bereda dig på en något starkare storm af ovilja än hittills.

LINDH.

Det är mig likgiltigt. Jag är van vid sådant.

REKTORN.

Inställsamt.

Tillåt mig, bäste bror, att säga dig en sak. För att här verkligen uträttats något, för att tjänsterna här i länet ännu till största delen ligga i händerna på finska män, för att svekomanin här fått stryka på foten för alltid och finskheten nått den ställning den under nuvarande förhållanden kan uppnå, — för allt detta ha vi uteslutande att tacka brors nitiska verksamhet och försiktiga, statskloka diplomati.

LINDH.

Jag måste ändå tillstå, att det kännes för mig i allra högsta grad motbjudande att strida också mot de döda — och han var ju ändå, trots allt, min egen bror.

REKTORN.

Jag förstår bror fullkomligt. Men såsom jag redan anmärkte, skulle den aflidnes hithemtande ha inneburit en större fara än man vid första ögonblicket varit böjd att tro. Oaktadt stämningen för tillfället tycks luta till vår förmån, äro sinnena ändå upprörda och irriterade. Det hade verkligen inte behöfts mer än att någon, då processionen passerade förbi uppbådslokalen, hade ropat t. ex. »se, han har stått upp ur grafven för att påminna er om edra plikter», eller något dylikt, — de hitta så lätt på ord och fraser och föra dem alltid på tungan — för att allt, eller åtminstone mycket af hvad vi lyckats åstadkomma varit förstördt. Som en löpeld skulle det ha spridt sig öfverallt, hurusom alla infunnit sig till uppbådet, men plötsligt gripna af fosterländsk hänförelse lämnat salen och anslutit sig till »hjältens» likfölje. Och att detta kunnat inverka ytterst menligt på uppbådens förlopp i hela landet, är en självklar sak. Det är kanske med afsikt, som den aflidnes jordfästning blifvit utsatt just till den dagen. Man vet aldrig hvad som kan ligga därunder.

LINDH.

Jag misstänkte det också genast.

REKTORN.

Nå ja, så mycket mindre skäl då...! Det hade varit helt enkelt oförlåtligt att sätta framgången af våra omsorgsfullt uppgjorda planer på spel just nu då den synes så säker!

LINDH.

Stannar.

Ja, naturligtvis.

REKTORN.

Genom att förbjuda begrafningen vid tidpunkten för uppbådet ha vi helt säkert undvikit ett försåt som å ena sidan Bobrikoff och å andra sidan kagalen velat ställa för oss.

LINDH.

Du tror då verkligen, att här förelåg en fälla också från Bobrikoffs sida?

REKTORN.

Han vill ha en rysk guvernör också i det här länet. Gendarmerna äro inte heller belåtna med att de ha så litet spelrum här. Det är alldeles uppenbart att han, när han öfverlämnade saken till ditt afgörande, räknade på, att du af känsloskäl och kanske också af rädsla för den allmänna

opinionen skulle låta begrafningen försiggå just under uppbådsdagarna och att demonstrationer eller andra oroligheter då skulle förekomma. Men i och med detsamma hade just det inträffat, som han bara gått och väntat på att få inrapportera till högsta ort: att en finsk guvernör inte förmår upprätthålla ordning i sitt län, såsom man försäkrat. Följande dag hade vi här haft en rysk guvernör.

LINDH.

Utan tvifvel.

REKTORN.

Var säker på det. Gendarmerna ha nog sitt finger med i spelet. Vore det inte så, hade de naturligtvis strax bedt änkan vända sig direkt till hans excellens eller tillåtit henne passera utan vidare. Det var nog en fälla, men (*med ett egenkärt småleende*) den här gången mötte nog den sluga ryska diplomatin sin öfverman.

LINDH.

Men svarar du för, att vi ens nu kunna undvika demonstrationer, då det blir kändt . . .?

REKTORN.

Kommer verkligen någonting att hända, så är det sannerligen inte vårt fel. Och dess-

utom, hvem säger att det behöfver bli kändt . . . åtminstone inte i vidare kretsar . . .

LINDH.

En notis kommer helt säkert att ingå redan i dagens tidning.

REKTORN.

Ser på sitt ur.

Magister Kinnunen får vanligen tidningen till granskning först kl. 10. Han läser den under frukosttimmen. Det behöfs bara en vink för att . . . .

LINDH.

Nej, nej, i sådana saker vill jag inte bli inblandad.

REKTORN.

Lämna saken åt mig.

LINDH.

Nå ja, om du då vill vara så vänlig . . .

REKTORN.

Hjärtans gärna, kära bror, jag råkar honom efter några ögonblick i skolan.

Går.

LINDH.

Hopsamlar sina papper i portföljen. Ämnar gå, då FRU LINDH inträder med öfverplaggen på.

FRU LINDH.

Upprörd.

Vänta, Edvard, gå inte, jag måste få tala några ord med dig.

LINDH.

Jag har inte tid.

FRU LINDH.

Säg, att det inte är sant! Du kan inte neka, då en gång generalguvernören gett sin tillåtelse?

LINDH.

Du rusade i väg, innan du hann höra, att han vid sin tillåtelse fäste villkor som jag inte kan uppfylla.

FRU LINDH.

Hvilka då?

LINDH.

Han fordrar att jag skall taga på mitt ansvar, att det inte ställes till några demonstrationer.

FRU LINDH.

Än sedan, du tar det på ditt ansvar.

Kämpande med sig själf.

Edvard! Om detta kommer att ske . . .

LINDH.

Vänder sig om och träder henne närmare.

Hvad då . . ?

FRU LINDH.

Jag har på senaste tid inte mera brytt mig om någonting, jag har inte mera velat blanda mig i dina göranden och låtanden, inte velat kritisera dem, hvad du än gjort och hvad du än inlåtit dig på . . . jag har lefvat fullkomligt som en eremit, skild från alla mina gamla vänner och bekanta, jag har slutit mina ögon och öron för allt, jag har vändt mig bort för att ingen ens skulle behöfva hälsa på mig och jag på ingen . . .

Men att ännu det här kunde och skulle ske . . . att du för din tjänst . . . nej, för ett sådant handlingssätt finnas inga giltiga skäl.

LINDH

Emellertid kunde jag anföra både många och vägande skäl.

FRU LINDH.

Då du kan förbjuda hans hithemtande som död, hade du således också kunnat motsätta dig, ifall han som lefvande velat återvända. Hade det stått i din makt, skulle du säkert ha sökt förhindra också det. Ja, du hade väl kunnat landsförvisa honom . . .

LINDH.

Gör en åtbörd af otålighet.

Ja, ja, naturligtvis.

FRU LINDH.

Ja, nu vet jag, att du kunnat göra det. Nu ser jag, att du inte ens ryggat tillbaka för det. Men det du nu gör är ett sådant brott, en sådan förfärlig synd, att om du verkligen låter det gå därhän . . .

LINDH.

Så hvad då?

FRU LINDH.

Jag härdar inte ut längre . . . Låt oss komma bort från alltsammans, Edvard! Låt oss lämna det här förskräckliga huset, innan vi äro förlorade för alltid. Låt oss lämna dessa dystra rum, där vi lefvat som i ett fängelse, utan annat sällskap än våra samvetskval . . . Också du lider, Edvard

— jag ser det hvarje dag. Hvad h a d e vi här att göra? Du ville ju inte heller själf, du sträfvade ju aldrig själf hit . . .

LINDH.

Nej, men jag följde pliktens bud.

FRU LINDH.

Du lät ditt parti, dina gamla partivänner inbilla dig, att det var nödvändigt, att fosterlandets räddning fordrade det. Men behöfva de verkligen på den här platsen något redskap för sina syften, så kunna de ju sända hit någon annan.

LINDH.

Med ett ironiskt leende.

Du tycker således, att jag borde öfverlämna åt en annan sådant som jag själf skäms för?

FRU LINDH.

Ja, du är alldeles för god för allt det här. De må välja sina handtlangare bland sådana, som passa bättre för det än du. Hvarför vill inte den där Saarinen, din onda ande, själf bli guvernör? Hvarför skall d u utföra alla hans skändligheter? Ännu kunna vi, Edvard, med heder draga oss tillbaka. Du måste bort häri-

från, innan politiken fått fördärfva dig i grund, innan den gjort dig hård som sten och kall som is och kväft alla mänskliga känslor i ditt bröst. Du har gjort hvad du har kunnat och mer kan man inte fordra af dig. Man förelägger dig villkor, fastän det är fråga om din egen brors sista önskan. Då telegraferar du, att om inte de återtagas och du får tillåtelsen utan alla förbehåll, så ser du dig tvungen att lägga in om afsked! Då kommer han nog att återtaga dem.

LINDH.

Hånfullt.

Nej du, då ger han mig nog afsked på fläcken. — Men huru många gånger måste jag egentligen säga dig, att jag inte vill afgå. Ni, du och barnen, ha aldrig förstått hvad det vill säga att stå på sin post under hvilka förhållanden som helst, huru motbjudande det än kan förefalla, då landet hotas af faror och undergång, men det ännu finns en gnista hopp om att kunna afvända ovädret. — Men det är lönlöst att fortsätta.

Ämnar gå.

FRU LINDH.

Och du tror verkligen, att landet räddas, ifall Hanna förbjudes att begrafva sin man här?

LINDH.

Kommer tillbaka och ställer sig framför hustrun.

Landets lycka och framtid äro beroende af huru uppbåden utfalla i år.

FRU LINDH.

Det där är bara inbillning. Men förutsatt att så vore. Än sedan?

LINDH.

Förlöpa uppbåden normalt, utan störingar och oroligheter, är det möjligt, ja, till och med ytterst troligt, att de lagliga förhållandena återinträda. När ryssarna fått sin vilja fram i värnepliktsfrågan, nöja de sig antagligen med det och lämna oss efter den segern i fred för framtiden.

FRU LINDH.

Det är ett misstag, jag är säker på, att det då bara blir värre än förut. Men låt så vara, hvad hör det hit?

LINDH.

Allt otåligare.

Det hör hit så till vida, att gå i n t e uppbåden efter önskan, är därmed också vårt sista hopp om landets räddning förbi. Då genomföres förrysk-

ningsprogrammet i all dess stränghet. Och de komma i n t e att gå efter önskan, om stoftet af denne motståndets martyr hemtas hit just samma dag som uppbådet skall försiggå, om vid hvarje station i länet kommer att hållas tal och nedläggas kransar och här till slut ställes till en storartad demonstrations-begrafning med konstitutionella brandtal och »Vår Gud är oss en väldig borg» och mera dylikt.

Vänder sig om. Gående.

Och för resten är jag sannerligen inte så angelägen om att här få en »helig graf», dit man vallfärdar från alla håll och kanter för att ägna det fosterländska helgonet sin dyrkan.

FRU LINDH.

Med afsky.

Det är således d ä r f ö r du — ?

LINDH.

Just därför! Jag kommer inte att sätta uppbådens framgång och fosterlandets sak på spel genom den minsta oförsiktighet, jag må sedan personligen ikläda mig huru stora offer som helst. Intet offer är för stort.

FRU LINDH.

Inte ens offret af din heder?

LINDH.

Inte ens det! Om också kagalen beröfvar mig heder och ära och släpar mitt namn i smutsen, så kommer ändå historien en gång att ge mig fullständig upprättelse.

FRU LINDH.

Upprättelse? Jag förstår mig inte på din diplomati, jag kan inte kullkasta dina argument, men nu ser jag, ser jag med förfärande klarhet, hvarthän allt det här har ledt. Men en sak fattar jag inte: huru du så totalt kan kväfva ditt hjärtas röst. Jag tycker det borde spränga sina väggar. Det gäller ju din egen bror!

LINDH.

För mig är det fullkomligt likgiltigt, hvar mina ben en gång komma att hvila, här eller där, på denna eller andra sidan gränsen.

FRU LINDH.

Kanske för dig. Men då det nu i n t e var likgiltigt för honom och inte heller är det för

Hanna — du må hata henne huru mycket som helst, men när hon hemtat honom hela den långa vägen . . . Och hvart skulle hon väl sedan föra honom? Tillbaka? Till någon plats på andra sidan gränsen? — Det är så rått, så grymt, så omänskligt! I krigstid får ju också fienden begrafva sina döda hvar han behagar. Måste man förkväfva alla sina vekare känslor, måste man rycka ur bröstet det bästa och ädlaste — måste fosterlandets räddning ske på bekostnad af allt detta, då är det bättre att det inte räddas!

LINDH.

Fosterlandet måste räddas till hvad pris som helst.

FRU LINDH.

Tänk, om jag skulle vara i hennes ställe, Edvard! — Jag ber dig, låt ditt hjärta tala, låt politiken och statsklokheten vara — låt ditt hjärta tala!

LINDH.

Mörkt, bittert.

Och ha de . . . har hon, Hanna, någonsin låtit s i t t hjärta tala? Hvem har väl förtalat, skymfat, smutskastat mig mera än de . . . och det redan innan det fanns den ringaste anledning?

Bara för att jag inte kunde godkänna alla deras galenskaper . . . för att jag inte liksom de kunde sätta mig till doms öfver vårt folks bästa män . . . .

FRU LINDH.

Och nu hämnas du på det här sättet?

LINDH.

Nej, det är inte hämnd, men om det också vore det . . .

PESONEN kommer in.

Rektorskan Lindh och unga herr Lindh äro där ute och önska tala med herr guvernören.

LINDH.

Bed dem vänta i tamburen!

PESONEN går.

FRU LINDH.

Du vidhåller således ditt beslut?

LINDH.

Ja.

FRU LINDH.

Farväl då.

LINDH.

Du lämnar mig?

FRU LINDH.

Jag kan inte längre . . .

LINDH.

Är det ditt allvar?

FRU LINDH.

Ja.

LINDH.

Om du inbillar dig, att du med det där kan imponera på mig, så får jag underrätta dig om att det är det sämsta sätt du kunnat hitta på. Med sådant skrämmer man inte mig.

FRU LINDH.

Trött.

Jag vill inte tvinga dig.

LINDH.

Och hvart ämnar du taga vägen, om man får lof att fråga?

FRU LINDH.

Till Helsingfors — till barnen. Jag vill bespara dem den förödmjukelsen att få höra om allt det här från främmande läppar.

LINDH.

Försöker visa sig lugn.

Ja, gärna för mig. Ämnar du dröja länge borta?

FRU LINDH.

Jag återvänder när Mauri fått återvända.

LINDH.

Det var således på det sättet du följde mig till Wjatka?

FRU LINDH.

Du reste inte till Wjatka.

Går.

LINDH.

Synes tveksam. Går till telefonen, ämnar ringa, men gör det icke.

Står i beråd att skynda efter sin hustru, men stannar likväl. Sjunker ned på en stol vid bordet och gömmer ansiktet i sina händer.

TILDA kommer in efter en duk som fru Lindh glömt. Varseblir Lindh, ger honom en medlidsam blick och går ut på tå.

LINDH.

Rätar på sig. Med ett bittert drag vid munnen.

Nå väl.

Ringer. PESONEN kommer.

Låt rektorskan komma in. Säg herr Lindh, att jag skall taga emot honom nere på mitt ämbetsrum.

PESONEN går. HANNA träder in.

HANNA.

Stel, stram, bitter och skarp.

Ännu en gång ser jag mig tvungen att besvära herr guvernören.

LINDH.

Åh, för all del . . .

HANNA.

Jag har bara några få ord att säga.

LINDH.

Tyvärr måste jag på förhand svara, att mitt beslut är oåterkalleligt.

HANNA.

Herr guvernören misstar sig, jag har inte kommit för att bedja er frångå ert beslut.

LINDH.

Hvad förskaffar mig i så fall den äran?

HANNA.

Jag ville höra det ur er egen mun. Nu har jag hört det. — Och dessutom, då jag inte kan lämna min mans stoft där borta i järnvägsvagnen . . .

LINDH.

Nej, jag förstår . . .

HANNA.

. . . så ber jag få veta, hvar jordfästningen kan eller rättare sagdt skall äga rum? Kanske herr guvernören vill vara så vänlig och meddela mig, hvart min mans jordiska kvarlefvor komma att föras, för att jag må kunna vidtaga de åtgärder, som möjligen ännu ankomma på mig?

LINDH.

Tillåt mig en fråga: då den aflidne, såsom ni berättat, uttalade sin önskan att bli begrafven här, gjorde han då möjligen samtidigt någon antydan om n ä r han önskade att begrafningen skulle ske?

HANNA.

Hvad menar ni?

LINDH.

Jag menar att om jordfästningen möjligen kunde uppskjutas till nästa vecka, jag kanske i så fall såge mig i tillfälle att — naturligtvis på vissa villkor — tillåta att den försigginge här någon af mig utsatt dag.

HANNA.

Men om begrafningen öfverhufvud kan försiggå här, hvarför får den då inte försiggå den ena dagen lika väl som den andra?

LINDH.

Den kunde verka störande på uppbådets fredliga förlopp.

HANNA.

Jaså, det var skälet? Jag får således inte begrafva honom här af den orsak, att den lyckliga utgången af uppbådet kunde äfventyras. Men då uppbådet väl är förbi, då hindrar ingenting —?

LINDH.

Nej, ingenting, förutsatt att ni går in på vissa oeftergifliga villkor.

HANNA.

Och de äro —?

LINDH.

För undvikande af politiska demonstrationer är jag tyvärr tvungen fordra, att inga tal hållas vid grafven.

HANNA.

Finns det kanske ännu några andra villkor?

LINDH.

Beträffande färgen på banden å de kransar som möjligen komma att nedläggas, måste naturligtvis förbudet mot de nationella färgernas användande vid offentliga tillfällen iakttagas.

HANNA.

Således uteslutande svart och hvitt?

LINDH.

Ja, uteslutande svart och hvitt.

HANNA.

Det var inte min mening att framkalla opinionsyttringar vare sig i ord eller i färger.

LINDH.

Kan ni också svara för, att inte edra vänner ställa till demonstrationer vid grafven?

HANNA.

Om jag också ville, huru skulle något sådant vara möjligt för mig?

LINDH.

En af er uttalad önskan skall vara lag för dem.

HANNA.

En dylik lag hvarken kan eller vill jag föreskrifva. Både för min egen skull och för hans skull säger jag nej. Det var visserligen hans önskan att jag skulle föra honom hit; men han skall nog förlåta mig om jag inte kan göra mer än jag gjort. Han reste sannerligen inte dit för att sedan återvända någon dag som synes lämplig för edra syften. Då han inte får bäddas ner i sitt fosterlands jord utan förbehåll och villkor, begrafver jag honom hellre på första bästa kyrkogård på andra sidan gränsen.

LINDH.

Nära att mista tålamodet.

Ni gör som ni behagar. Ert beteende efter er mans död står i så fall i fullkomlig harmoni med ert beteende under hans lifstid. När ni inte ens då lät honom bli delaktig af de lättnader, som erbjödos honom, förvånar det mig inte det

ringaste, att ni inte heller nu gör det. Men det är er själf ni har att tacka för att han dog i främmande land och för att han inte nu får hvila i sitt hemlands jord.

HANNA.

Träder honom ett steg närmare.

Var det m i t t fel, att han fördes dit?

LINDH.

Ja, det var det. Det är ni, just ni, som bär skulden för hans öde. Det var ni som var anledningen till att han förvisades.

HANNA.

Jag?

LINDH.

Ni sköt honom fram. Ni drog honom från hans fridfulla studerkammare ut i det politiska lifvet, ni ställde honom i spetsen för alla hemliga sammankomster, ni gjorde honom döf för alla varningar! Ni ryckte honom från hans gamla vänner och meningsfränder, ni förmådde honom, den hederlige gamle finnen, att ansluta sig till det svenska partiets vildaste kagalgrupp och dess på finska svängande svans

HANNA.

Jag?

LINDH.

Ni hindrade honom från att bege sig till Sverige. Hade han rest dit öfver, skulle han helt visst ännu vara vid lif och hade möjligen snart kunnat komma tillbaka. Men det gick inte an, det förbjöd er och edra vänners fåfänga, detta ert vansinniga effektsökeri, denna er germanska, öfverspända dyrkan af »äran», någonting så genomfrämmande och genommotbjudande för vår nyktra finska ras, till hvilken ni inte hör och hvilken ni inte förstår!

HANNA.

Ni har rätt, jag hör till d e n ras, om hvilken skalden en gång sjöng: »jag vet ett folk som kunde allt, blott ej sin ära svika.»

LINDH.

Allt häftigare.

Ni har alltid haft ett sjukligt behof att vara förmer än andra och ni ville också af honom göra någonting alldeles extra, något vida större och ryktbarare än någon annan af ert partis halfgudar. Ni har aldrig haft den ringaste känsla

af ansvar, ni har aldrig egnat en tanke åt följderna för land och folk, inte ens för honom. Allt måste offras — offras! — på idealens, det rättas och Gud vet hvilka fantomers altare! Bara offerröken stiger högt i skyn och synes och Europa beundrar, är allt väl! — Han fick aldrig återse sitt land, men ni fick det. Nu kommer ni naturligtvis att gå omkring som en förkrossad, pröfvad, från landsflykten återvänd intressant änka, som offrat allt. »Hon följde honom i landsflykt, hon vårdade honom där, hon förde hans stoft genom hela Ryssland, men hon fick inte begrafva honom i familjegrafven — en grym, onaturlig bror uppställde villkor, förnedrande villkor, som hon inte kunde gå in på. Hon måste föra honom tillbaka öfver gränsen . . .» så kommer den rörande legenden, den gripande balladen att lyda! Känner jag er rätt, kommer ni väl att anklaga oss — och framför allt mig — och påstå att det var vi som fördrefvo honom, vi som mördade honom . . . .

HANNA.

Så var det också!

LINDH.

Ja, naturligtvis, annat är ju inte tänkbart . . . Och det kan ni säga, fastän ni själf, just ni, hans

goda fe, gjorde om intet alla våra — mina och hans forna vänners — ansträngningar att bereda honom tillfälle att komma tillbaka till Finland.

HANNA.

Som försöker bibehålla sitt lugn, häftigare.

Men hvart vill ni egentligen komma? Menar ni, att han, om inte jag funnits, hade gått in på edra vanhedrande och förödmjukande förslag? Att han, Mauri, verkligen kunnat tigga om nåd, nåd af er?

LINDH.

Det hade inte varit mer förnedrande för honom än det är för en krigsfånge, som blifvit oskadliggjord i striden, att återfå en del af sin frihet mot afgifven förbindelse att inte öfverskrida ett visst område.

HANNA.

Det är ändå den skillnaden, att ert anbud inte gjordes en krigsfånge, utan en som ännu stod i ledet och kämpade, och som, huru utmattad han än kände sig, ändå inte ansåg sig vara oduglig för strid och således inte heller ha rätt att gifva sig. Och hade han också varit urståndsatt att fortsätta striden, skulle han ändå hellre

ha låtit genomborra sig än sträckt vapen för att komma i åtnjutande af de förmåner som landsförrädare, ni och edra likar, skaffat honom. Det är en skymf mot hans namn och hans minne att kunna påstå, att han, om jag inte varit, samtyckt till sådant. Han brydde sig inte ens så mycket om ert anbud, att han hade ansett det löna mödan att tala om det för mig. Jag fick händelsevis reda på edra öfvertalningsförsök genom ett sönderrifvet bref från er, som han kastat i papperskorgen.

PESONEN kommer in med ett stort gult kuvert, som han lägger på bordet framför Lindh.

PESONEN.

Det här hade af misstag kommit ned till länestyrelsen.

HANNA.

Er fälla var utlagd listigt nog. Ni försökte inbilla honom, att om ni lyckades, så vore det ett tecken på en regimförändring. Då vore det också sannolikt, att de öfriga förvisade skulle få komma tillbaka på samma villkor. Ni försökte taga honom genom öfverrumpling: svaret måste afges omedelbart, det gynnsamma ögonblicket kunde eljes gå förbi, följande dag kunde allt redan vara för sent, — ni

lade framför honom ett färdigt papper — jag har inte hittat det, han måste ha kastat det på elden, men det framgår af ert bref, att ett sådant följde med — han behöfde bara teckna sitt namn under och med ett penndrag var han fri!

LINDH.

Ja, och ni hindrade honom.

HANNA.

I hans sinnestillstånd hade det varit mänskligt och förklarligt, om han vacklat. Det var hjärtlöst att försöka inbilla honom, som var sjuk af hemlängtan, nästan sinnessjuk, att han kunde få komma hem, det var grymt, det var som att framför en hungrande hålla ett brödstycke, som han inte kan gripa. — »Af omsorg om honom», hette det så vackert! Försök aldrig inbilla mig det! Er brådska hade sin grund i ingenting annat än er önskan att före uppbådet få förkunna: till och med han böjde sig, till och med han underkastade sig! Genom hans förnedrande hoppades ni på upphöjelse för er själf, genom att nedsvärta honom trodde ni att ni själf skulle se mindre svart ut. Först nu ser jag fullt tydligt hela ruttenheten i er politik, hela den bottenlösa smuts, som ni sjunkit i.

LINDH.

Har granskat kuvertet, brutit brefvet och under växande förvåning, medan ett skimmer af glädje, nästan triumf öfverfar hans ansikte, genomläst dess innehåll. Låter Hanna tala till punkt.

HANNA.

Men han unnade er inte den glädjen. Och inte heller som död kommer han att främja edra afsikter. Han må bida sin tid på andra sidan gränsen. En gång skall den randas. En gång skall befrielsens timme slå för Finland. Och sker det inte, då behöfver inte heller han komma hit öfver. Men frihetens dag skall gry! Och då,

Ställer sig framför Lindh.

åtminstone då, om ej förr, då den yttre fienden är besegrad, då kommer turen till dem, som förrådde sitt land och förgiftade sitt folk, och då skall domen falla öfver dem, och den domen är — döden!

Går.

LINDH.

Vänta ett ögonblick. Se här!

Visar henne kuvertet.

HANNA.

Från honom — till er? Hvad vill det säga?

LINDH.

Att sluta af stämpeln tycks det vara inlämnadt på posten samma dag han dog. Det har synbarligen blifvit öppnadt någonstädes på vägen och på den grund fördröjts en smula. Men det hann ändå fram i tid. Var så god.

Räcker äfven det inneliggande papperet åt Hanna.

En fullmakt för mig att på hans vägnar lämna in till senaten en — nådeansökan.

HANNA.

Sjunker ned på en stol.

Det kan inte vara . . .

LINDH.

Stilen är hans och där är hans underskrift och hans sigill. — Ni säger ingenting. Det förefaller mig som skulle det här komma som — huru skall jag uttrycka mig — som en öfverraskning för er.

HANNA.

Svagt.

Nu förstår jag allt.

LINDH.

Närmar sig Hanna. Med ett hånleende.

Han underkastade sig, också han — liksom vi andra.

HANNA.

Springer upp.

Nej, han gjorde det i n t e, han —

Sjunker på nytt ihop.

LINDH.

Hopsamlar papperen på bordet och lägger dem i portföljen. Fattar äfven den framför Hanna liggande fullmakten, men lämnar den likväl kvar.

Det är sant, den här önskar väl ni behålla. den tillhör ju den dödes efterlämnade papper.

Går, tar sin uniformmössa. Stannar med portföljen under armen i närheten af Hanna, utan att se på henne.

Han ville alltid vara något stort och utomordentligt, eller också var det ni, som ville göra honom till det. Där ligger han nu, er hjälte, ert helgon . . . .

Sätter mössan på hufvudet.

J a g har aldrig velat vara något annat än en obetydlig, anspråkslös fullgörare af mina ämbetsplikter.

Går, men vänder sig om.

Ja, hvad begrafningen beträffar, kan den nu gärna för mig försiggå obehindradt — när som helst — till och med redan i morgon — och utan förbehåll — vare sig i fråga om tal eller kransar.

HANNA.

Nu tillåter ni det?

LINDH.

Jag kan ju inte gärna motsätta mig den dödes sista önskan — hans e g e n önskan. Jag tror mig också med någorlunda stor säkerhet kunna ansvara för, att inga oroligheter numera komma att inträffa.

Går.

HANNA.

I samma ställning som förut.

Ah!

FRU LINDH och TILDA inträda, den förra resklädd, den senare bärande en kappsäck.

FRU LINDH.

Vill Tilda bära ner den till släden.

TILDA.

Jag tänkte säga, att om guvernörskan, — ja, jag bryr mig ändå inte om — frun glömmer, hvad jag sade för en stund sedan . . .

FRU LINDH.

Tilda stannar! Nå, det gläder mig, att Tilda blir kvar.

TILDA.

Ämnar guvernörskan bli länge borta?

FRU LINDH.

Jag kan inte säga ännu.

TILDA.

Men om guvernörskan inte kommer hem på länge . . . huru skall jag då kunna . . ?

FRU LINDH.

Åh, det reder sig nog. Tilda försöker bara se till, att guvernören har allt som Tilda vet att . . . För ner det där och bed kusken köra till lilla porten, åt gårdssidan . . .

TILDA.

Jaså, inte till paradtrappan, utan till lilla porten . . .

FRU LINDH.

Ja.

TILDA går.

FRU LINDH.

Närmar sig varsamt Hanna.

Hanna . . . kan jag vara dig till någon hjälp . . . jag menar, om du inte har någonting emot, så ber jag att få följa med dig.

HANNA.

Lyfter upp hufvudet.

Du reser?

FRU LINDH.

Jag kan inte stanna här efter hvad som händt.

HANNA.

Bittert.

Fördenskull behöfver du inte resa.

FRU LINDH.

Gladt öfverraskad.

Han har gått in på det? Du fick honom att ge med sig?

HANNA.

Reser sig plötsligt, knyter sina händer, lyfter dem i ångest och förtviflan, liksom kallande någon till hjälp i vanmäktig vrede.

Ett skott höres från nedre våningen.

FRU LINDH.

Hvad var det?

HANNA.

Någon sköt.

FRU LINDH.

Sköt? Där nere i korridoren? — Hvar är Edvard?

HANNA.

Han gick just — dit ned.

FRU LINDH.

Ilar ut genom fonddörren.

Buller och larm höres från nedre våningen. Dörrar slås igen. Elektriska klockor ringa.

HANNA.

Står som förstenad, en smula framåtlutad, uppmärksamt lyssnande. Skiftande minspel.

YRJÖ skyndar in genom fonddörren från motsatt håll.

HANNA.

Hvad var det? Hvad har händt?

YRJÖ.

Det som måste ske har skett! Han har fått sin dom!

HANNA.

Han? Han! — Hvem sköt honom?

Kan icke undertrycka ett uttryck af tillfredsställelse.

YRJÖ.

I extas.

Jag!

HANNA.

Vacklande.

Du . . .

YRJÖ.

Med ansiktet liksom förklaradt.

Ja, jag! Han måste dö! De måste snart alla dö! Snart brinna vårdkasarna på alla berg!

HANNA.

Du, Yrjö? Du! — Nej, Nej!

Larmet närmar sig. Hanna stänger hastigt fonddörren och vrider om nyckeln. Bullret drar sig förbi.

Fly! — Fort. — Skynda dig härifrån! Här är ingen!

Vill draga honom med sig ut genom den dörr, genom hvilken fru Lindh trädde in.

YRJÖ.

Jag ämnar stå för hvad jag gjort.

HANNA.

Du, Yrjö? Åh, hvarför, hvarför skulle du göra det?

YRJÖ.

Gör en rörelse som ville han befria sig ifrån något som tryckte.

Därför, att det måste ske.

HANNA.

Men inte du, inte du! Jag kunde ju inte ana, att du skulle göra det.

YRJÖ.

Jo, just jag! Far fällde domen och jag verkställde den. Folkets dom! Guds dom!

HANNA.

Ett rof för allt större ångest och förtviflan.

Far var inte . . . var inte rätta mannen att fälla den domen!

YRJÖ.

Han om någon var rätta mannen! Hvem om inte han?

HANNA.

Han bad om nåd, han bad om nåd hos dem . . .

Har tagit brefvet, men kastat det tillbaka på bordet. Klagande.

Inte han — inte du — inte jag! Åh, hvad har jag gjort!

YRJÖ.

Har gripit brefvet. Läser.

»Fullmakt för . . .» — han? . . . far! . . . han!

Åter höras steg och larm. Häftiga knackningar på dörren.

POLISMÄSTARENS röst.

Den är låst. — Bär honom hit. — Skynda andra vägen. — Bevaka alla dörrar.

YRJÖ.

Stirrar på papperet. Med af smärta förvridet ansikte.

Far underkastade sig, far tiggde om nåd — af dem . . .

Går några slag i rummet. Drar blixtsnabbt fram en revolver och riktar den mot sig själf.

HANNA.

Griper tag i hans arm och hindrar honom att skjuta.

Yrjö, hvad tänker du på? Du får inte!

YRJÖ.

I allt häftigare förtviflan.

Far bad om nåd . . .

HANNA.

Far bad inte om nåd . . . han bad, men han ångrade det genast . . . han försonade sin svaghet med döden.

YRJÖ.

Försöker slita sig lös, men lyckas icke.

HANNA.

Han var inte mera tillräknelig, han var sjuk af lidande och hemlängtan.

YRJÖ.

Synes hvarken höra eller förstå.

Jag kan inte mera stå inför dem som deras anklagare . . .

Rycker sig plötsligt lös, springer några steg från modern, skjuter och faller bakom bordet.

HANNA.

Sjunker ned mot bordet.

AILI störtar in genom sidodörren till vänster.

AILI.

Han gjorde det! Han gjorde det! Jag anade, att han skulle göra det!

HANNA.

Gör en svag, afvärjande åtbörd. Med bruten stämma.

Aili — du vet inte . . . Han borde inte ha gjort det . . . han borde inte ha gjort det . . .

AILI.

Märker hvad som skett och står liksom förstenad.

Ridå.

Pris 3: mk.

A. B. LILIUS & HERTZBERG

Prix 3 mk
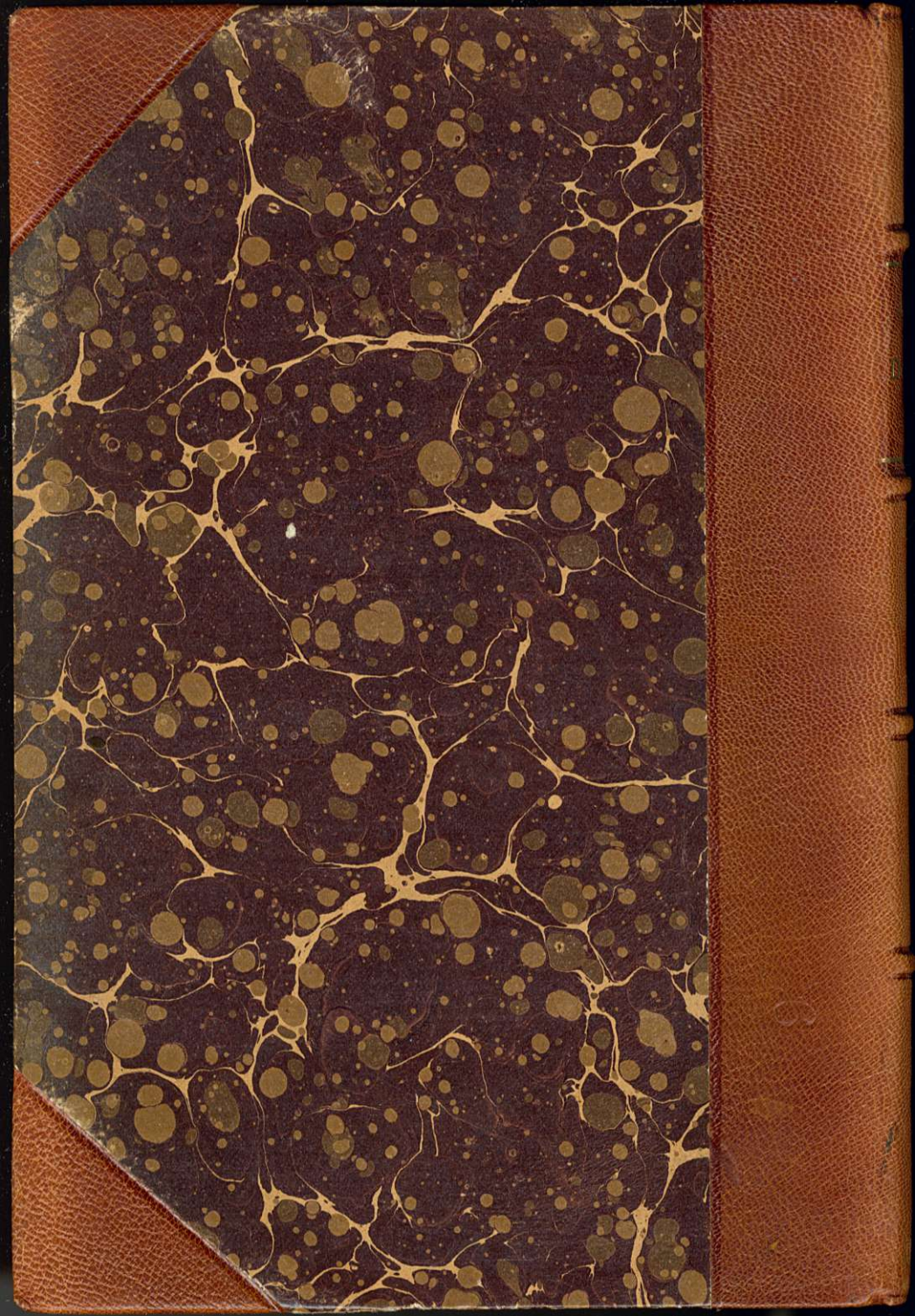
Suom. kaunok. 1.
Aho
KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA
120 101 5961